

Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwullu je Murkuj Äni kitabanu

Murkuj gwullu ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Kirictu Giji gidi Ngwaalu (Murkuj 1.1). Nginde gwinggida ngwuja'ri ngwonyadu ngwudi Ngwüyäwüd na dimürä dengen, no yiru nono gwüllijä ngwüjü ngwanni ngwuru yi'ra ngwä'tüdi Ngwüyäwüd.

Murkuj gwullu ngwinggidi yi'ral yanni yärrü je Yicu ngwuje inggidi. Yicu gwondaca ngwüjü yeleny ye yidi Ngwaalu ndi ari yima ila. A ngwaalu elalu ngwüji ngwe anni ma aar engga ndi ari gwäti yiima ngwü'rillälä. Gwu'riya ngwüjü nono ngwümä, ngwü'di'riyä geralu gayu ngwüdüdäniji ngwüjänü ndi ke gwegen.

Yicu gwondaca ngwo'ra ngwüngün ndi ari gwändädi ndi äpiji ngwüjü yiiru ngwududiyi ligo'ro lüngün nunnu ngwuje gilängidiyi ndi ke gwegen. Ngwuje ci ndi ari gwere gwanni gwunana ndi ru doo'ra düngün ngwulenge 'to ndi ari gwa yi'rendeny mbuji gwayi. Anni ma Yicu ayi ngwü'di'rä mana, gwondaci ngwo'ra ngwüngün ndi ele ngwaalu 'dar aar ondaci ngwüjü 'dar gwani nginde.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Ngwuja'ri ngwudi Yuwana Almamadan (1.1-8)

2. Nyinyini na idäji gwudi Yicu (1.9–13)
3. Yiiru yidi Yicu Jälil (1.14—9.50)
4. A Yicu ila Jälil ngwele Üräjälim (10.1–52)
5. Aar giki Yicung aar gwe obalu giyi'rany (11.1—15.47)
6. A Yicu 'di'rá giyi'ranyanu (16.1–8)
7. A Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün (16.9–20)

A Yuwana Almamadan ja'rima gay

(Mätä 3.1–12; Luka 3.1–18; Yuwana 1.19–28)

¹ Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwujaw ngwani Yicu Kirictu gwuru Giji gidi Ngwaalu ngwädäälü no.

² Anaku üllinäär gu kitabanu ganni gullu dijjir didi Ngwaalu dani Ajaya ngwari,
 “Äny gwadi ükäjä dänä dä düny ngwumadinana gwerre gwerre 'dunggunga,
 dannu da ang rä'tiji gay ngwuge'te mama.”

³ “Diji durnidu dulala gitäny daru nu,
 ‘Gi'tijär Delenya gay mama,
 gi'tijär ngwüdünälü.’ ”

⁴ No, a Yuwana ila poor gitäny ngwondaci ngwüjü ngenone ndi ari aar jo'renyana aar o'ralu giyi'ral yegen yanni yiki ngwuje nyinyi yaw ye nunnu a je Ngwaalu düdänijänü giyi'ral yegen yanni yiki.

⁵ A ngwüji ngenone ngwaalu ngwani Yäwüdiyä na kündär gani Üräjälim 'dar aar 'tädä 'dunggüngün aar 'täji yi'ralalu yegen yanni yiki ngwuje nyinyi gidibirta didi yaw yidi Ordoning.

⁶ Ati Yuwana genne ngwureda ngwuru yotang yidi ngwamla ngwürüjinänü lägü le liru dirna gidirinyanu, ating eny ngwama na ngwaay ngwudi ngwüdäny.

⁷ Na ngwuja'ri ngwüngün ngwuru ngwee ngwanni ngwondacung ngwe ngwüjü, “Gwodan, nggwo gwändi gwanni gwupana yelenya 'dunggüny gwanni gwa'ti nyi mbutu ngwäyänü ngwüngün ndi nyi üllicänü nyi gwä'däci ngwaralu ngwudi ngwüdän ngwüngün.

⁸ Äny gwünyinyä je yaw ye, a be nginde gwa je nyinyi Ligï'rim le lanni Liju'ru.”

A Yicu nyinyini a dijego'rr idäji

(Mätä 3.13—4.11; Luka 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Kaji nggoo a Yicu ila kündär gani Najra ngwaalu ngwani Jälil a Yuwana nyinyi gidibirta didi yaw yidi Ordoning.

¹⁰ A gaji ganni giju ge Yicu ndi 'tüdä giyaanu, ngwengga gere ngwägätini a Ligï'rim üllä nono gwele amaam ngwaw nono.

¹¹ A dulu üllä kerala ngwari, “Nga gwuru Giji güny ganni gämniny. Äny gwujyanu gwulleney 'dunggunga!”

¹² Kaji nggoo, a Ligï'rim ape ngwudinga poor gitäny.

¹³ Ngwuji ngenone poor gitäny yomon küü'ri rom (40) ati dijego'rr iditäji. Aar gu ji ngwäng gwe ngwudi pooring, a gu yi'rr äpiji yiiru.

Ngwoo'ra ngwanni ngwurnidaar je gwerre gwerre

(Mätä 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)

14 Anni ma aar määtä Yuwanang aar ge'te korrkon, a Yicu ele ngwaalu ngwani Jälil ngwurnidi ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwujaw.

15 Ngwuje ci, “Gaji gima ila na yeleny yidi Ngwaalu yima ja gito. Jo'renyanar be ngaa gatana yi'ral yanni yiki, ngaa änni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw!”

16 A Yicu ji ndi ele gimämäng nono gidi yaw yidi Jäliling, ngwengga guru gani Jamaan gwenggen gwe gwani Andrawuj, liju ndi gi'ri ngwü'dibä giyaanu ndi ummi ngwuuma ndi ari lati ummi ngwuuma.

17 A je Yicu ci nu, “Ilar nyii gwujani, nggwa je ruji ngwiina ngwudi ngwüji ngwümnä.”

18 Kaji nggoo, aar gatani ngwü'dibälü ngwegen aar gwujani.

19 Anni mung 'donggalu gweere gwooko ngenone, ngwengga guru gani Yagub giji gidi Jäbädi ngindenga gwenggen gwe gwani Yuwana gibälükänü aar ji ndi gagiri ngwü'dibänü ngwegen.

20 Ngwu'ti jana ngwuje urnidi, aar gatana papangalu gwegen gwani Jäbädi gibälükänü ngwüjिंगä le ngwanni ngwati je ümmiji ngwuuma aar gwujani.

A Yicu 'tüyü di'rillä

21 Aar be 'di'ri aar ele Kaprnawum. Anni ma gomon ila ganni giru Kwo'ra tä'r'il, a Yicu äni ngwämrä ngwenggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

22 A ngwüjji dibi ngwuja'ri ngwüngün ndi ari ngwondajung je yeleny ye yiru 'ter yä'tüdi nono yeleny yanni yati ye ngwoorta ngwudi yobo ondaji.

23 Ngwämrä ngwegen, gur giju gu gäti di'rillänü ngwürri dula ngwari,

24 “Nga gwüminä ange 'dänggäri gwani Yicu gwudi Najrang? A gwindädi ndi nje dudiye? Any gwülingidängä nga gwani yärü, nga gwuru gwudi Ngwaalu gwanni Gwuju'ru!”

25 A Yicu girinya ngwuci, “Gwugwundu! 'Tüdi 'dünggüngünänü.”

26 A di'rillä didi'riyi guru gwuleny ngwürri dula ngwü'tü 'dünggüngünänü ngwele.

27 A ngwüjji 'dar dibi yi'ral giyee, aar otajidalu ndi ari, “Yiru ange giyee? Ngwuja'ri ngwuru ange ngwee ngwuru ngwuyang ngwündäjinä yeleny ye ndi ari 'di ngwugirinya ngwü'rillä ati aar 'dengenaci.”

28 A ngwuja'ri ngwee ngwani Yicu, badalu puprang ngwüjji ngwaalu 'dar ngwani Jälil.

*A Yicu u'riyi ngwüjü nono ngwonyadu
(Mätä 8.14–17; Luka 4.38–41)*

29 Anni ma aar 'tü aar gatani ngwämrä, aar ele aar äni ngwu'dun ngwudi Jamaaninga Andrawuj gwe, aar ele Yuwananga le na Yagub.

30 A be nanni gwuru düünä didi Jamaan ümi ngwundri ngwümbür, gwübüdü nono a no aar gwe ondaci Yicung.

31 A be Yicu 'donggaci ngwümäätä kuy ngwü'di'riyälü. A dümdü gäbicälü ngwu'ri nono ngwü'di'rälü ngwuje äpiji yiiru.

³² A digera de ndoo anni ma lingen üllä, aar äpijä Yicung ngwüjü 'dar ngwanni ngwümä na ngwanni ngwäti ngwü'rillänü.

³³ A ngwüjü kündär 'dar o'radalu gیلängiränü

³⁴ a je Yicu u'riyi nono lonyadu lanni lätinä dümdänü donyadu. Ngwuje gu 'tüyü ngwü'rillä 'to ngwonyadu, ngwuje 'ti be gäbicä ndi ondaji ndi ari gwülingidäär ndi ari gwani yärü.

A Yicu ondaci ngwüjü Jälil

(Luka 4.42-44)

³⁵ 'Tu'tu dilu danu ngwaalingalu tümün tümün, a Yicu 'di'ri ngwugatani ngwu'duna ngwele ngwü'tänü poor ngwaalu ngwüjinälü ndi otaci Ngwaalingalu.

³⁶ A Jamaan na ngwumaad ngwüngün 'di'ri aar ele ndi minä.

³⁷ Anni ma aar mbuji aar ci, “Ngwüjü 'dar ngwo ngwüminängä!”

³⁸ A je Yicu ci, “Di'rär ar ele ngwu'dunanu gito gito ngwu'ter nunnu nyi gu ondaci 'to ngwüjü. Yiru giyee yanni yindädiny gu.”

³⁹ No ngwü'di'ri ngwele ngwaalu 'dar Jälil ngwondaci ngwüjü ngwämrä ngwegen ngwuje gu 'tüyü ngwü'rillänü.

A Yicu u'riyi daamu nono

(Mätä 8.1-4; Luka 5.12-16)

⁴⁰ A gur ge'te ila giru daamu ngwukwuci Yicungalu yirku ye ngwüpäcälü ngwuci, “Manari nga gwubupa gu, nga gwäti yiima ndi nyi u'riyi nono.”

⁴¹ Ngwinä Yicung gwulleney a Yicu ruyi guy ngwakani nono ngwuci, “Äny gwubupa, u'ru nono!”

⁴² Kaji nggoo a yaamu 'tü 'dünggüngün ngwu'ri nono.

⁴³ A Yicu gwä'rri ngge rimetanalü gwulleney ngwuci,

⁴⁴ “‘Dingina, indä aa'ti nga gwondaci dijälü dere yi'ral ye giyee. İndi 'dogo nga enggaci dir'dala ngwangina ngwunga nga ape gony gigilä nga ge mi'rini nono anaku aru gu Müjä ndi enggaci ngwüjü u'ring nono gwunga.”

⁴⁵ Ngwube ele manni ngwugatu linginalu ngwubadalu ngwuja'ri ngwe pad. No aar gäbici Yicung ating 'ti ba be indälü kündär nggoo pi'red ndi ngwüji engga ating be jalu poor ngenone jücü. Ati ngwüji jina ndi elaca ngwaalu 'dar.

2

A Yicu u'riyi dimjo nono (Mätä 9.1-8; Luka 5.17-26)

¹ Aji a yomon ru cong a Yicu o'ra mana Kaprnawum. A gu ngwüji 'dingini ndi ari gwuma o'ra 'dunu.

² No, aar o'radalu ngwonyadu 'di aa'ti ngwaalu ju gidrü na poor, a je Yicu ondaci ngwuja'ri.

³ A ngwüji ngwe'te ila, aar äpijä dijü diru dimjo aar millajida kwo'rongo.

⁴ Anni ma aar 'ti mbuju gay gadi aar ge äniji ndi Yicu gidrü ndi ari ngwüji ngwonyadu ngwaalinga, aar allu ngwu'dunala korralla aar je

ngirita 'di aar ge'te gubu'ru aar dingada gılälä ge ganni gating gu ndralu.

⁵ Anni ma je gu Yicu enggadada ämning Ng-waalu gwegen no, ngwuci dimjo ndoo nu, “Giji güny, ke gwunga gwuma aar ang düdänijänü.”

⁶ Ngenone, ngwoorta ngwoko ngwudi yobo ng-wuju gu ndi jalu, aar iriyi ngwäyälü giyigoranu yegen,

⁷ “Ange gwuru a gu be a'ri nggwee ondaji no? Nginde gwaru ngwulem! Yärü gwanni gwa burni ndi düdäniji ngwüjänü ndi ke gwegen, aar be ari Ngwaalu ngwuru jücü?”

⁸ No a Yicu lenge ngwuja'ri ngwanni ngwuju giyigoranu yegen ligi'rim le lüngün, ngwuje ci, “Nga nga larra ngaa be iriyäji ngwäyälü giyi'ral giyee?”

⁹ Yindi ne yanni yijanalu ürgäny ndi ci dimjo, ‘Ke gwunga gwuma aar ang düdänijänü’ na “Di'rälü ang ape gılälälü gunga ang ele?”

¹⁰ A be nunnu ngaa lenge ndi ari Giji gidi Dijji dümnä gäti yelenya ngene gidiyängälü ndi düdäniji ngwüjänü giyi'ral yegen yanni yiki.” Ngwuci dimjo ndoo,

¹¹ “Nggwondacanga, 'di'rälü ang ape gılälälü gunga ang ele 'dunu.”

¹² Ngwü'di'rälü ngwape gılälälü ngwele a ngwüji 'dar engga. A yi'ral giyee dibiyi ngwüjü 'dar aar ortada Ngwaalinga aar ari, “Ya'ti ar je änggädi gomom gere a'tur yiru gu no!”

A Yicu urnidi Lawing

¹³ O're mana a Yicu 'tü ngwele poor gito gito gimämäng nono gidibirta didi yaw yidi Jäliling,

a ngwüji ngwonyadu 'di'ri aar gwoda ngwü'di'ri ngwuje enggaci ngwuja'ri.

¹⁴ Anni mung ji ndi ele kayalu, ngwengga guru gidi dulba gani Lawi giiji gidi Albayu ngwuji ndi jalu ngwaalu ngwudi uti dulba ngwuci, “Gwujaniny.” A Lawi 'di'ralü ngwugwujani.

¹⁵ A Yicu ji giyirnü ngwu'dun ngwudi Lawi, a ngwudulba ngwonyadu na lanni liki, aar ila aar le ji ndi eny na ngwoo'ra ngwüngün, ndi ari ngwüji ngwuju ngwonyadu ngwanni ngwugwujana.

¹⁶ A anni ma ngwoorta ngwudi yobo ngwuru Ngwübärriji, engga ndi ari nginde gwitäär ngwüji ngwe ngwanni ngwuki, na ngwudulba, aar otacalu ngwo'ralu ngwüngün aar je ci, “Gwarra aar be eny ngwudulba ngwe na ngwüji ngwanni ngwuki?”

¹⁷ 'Dingining gu no, ngwuje mi'rici ngwuja'ri ngwee, “Gwä'tüdi gwanni gwu'ru nono gwati ele gidima, ngwube ru gwanni gwümä. Nggwa'ti indädi ndi nje urnidi lanni lidünälü, nyi be ilada ndi nje urnidi lanni liki nunnu aar jo'renyana.”

*Aar otaci Yicungalu gwani määtä ngwädä
(Mätä 9.14-17; Luka 5.33-39)*

¹⁸ Gaji nggoo, ngwoo'ra ngwudi Yuwana na ngwoo'ra ngwudi Ngwübärriji ngwati määtä ngwädä aar be ila ngwoko ndi Yicu aar otacalu, “Ngwoo'ra ngwudi Yuwana na ngwudi Ngwübärriji ngwati määtä ngwädä aar be arra ngwunga?”

¹⁹ A je be Yicu ci, “Garang ganni gadi gäbici ngwörnü ngwudi gur gadi agu aar määtä ngwädä

gijaar le? Anni jaar gurnga le gidi agu, la'ti la määtä ngwädä

²⁰ a be gomon ga ji gila ma aar je apada guru gidi agu gidiliganu degen, gomon nggoo, la be määtä ngwädä.”

²¹ Ngwuje ci, “Diji dere da'ti dati ape direda diyang ngwugatada gidired diru du'rin. Mung og'ra, dired ndoo diyang da ronyadanu dokta diredanu ndoo diru du'rin da kani.

²² Na diji da'ti dati bäläji di'rica dannu diyang gidürädänü du'rin. Mung bäläji, dürädä da ubi a di'rica na düräd ngwa geradalu 'dün. Bäri, di'rica dannu diyang dati aar bäläji gidürädänü dannu diyang.”

*Yicu gwuru Deleny didi gomon ganni giru Kwo'ra tä'rül
(Mätä 12.1-8; Luka 6.1-5)*

²³ Gomon ge'te komon Kwo'ra tä'rül, a Yicu ele aar ü'rü ngwurunya ngwudi yon ngwoo'ra ngwe ngwüngün. A ngwoo'ra ngwüngün gila'ti yona.

²⁴ A Ngwübärriji ci nu, “Ombaja 'da ngwo'ra ngwunga ngwarra aar be ärrü yi'ral yiru drü ndi ärrüni komon Kwo'ra tä'rül?”

²⁵ A je Yicu gwä'racänü ngwuje ci, “Ngaa la'ti ulu ngwuja'ri ngwanni ngwüllinä ndi ari Däwüd gwärrü ange anni ma je ngwamu enyanu aar mini ndi eny ngwoo'ra ngwüngün?”

²⁶ Ngaa la'ti lüngidi ndi ari nginde gwändi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu kaji gidi dir'dal diru gi'ra dani Abijar ngweny yona yidi dimürä yiru drü, ngwur'dal ngwuru ngwati je eny 'dogo,

ngwuje ape yoko ngwuje ätäädä 'to ngwo'ra ngwüngün aar je enye?"

²⁷ Ngwuje be ci nu, "Gomon giru Kwo'ra tä'r'il g'g'i'tijäär dijü dümnä. Dijü dümnä da'ti aar g'i'tijä gomon giru Kwo'ra tä'r'il.

²⁸ No, Giji gidi Dijü dümnä giru 'to Deleny didi gomon giru Kwo'ra tä'r'il."

3

*U'ri nono gwudi gur gayu guy
(Mätä 12.9-14; Luka 6.6-11)*

¹ A gaji gi'ter a Yicu ele ngwäni ngwämrä. Gur ge'te giju gu gayu guy.

² A ngwüji ngwoko ji ndi iye Yicung nunnu aar engga gwadi u'riyi guru nono komon nggoo giru Kwo'ra tä'r'il aar gu määtidädä.

³ A Yicu ci guru nggoo gayu guy, "D'i'rü nga dünälä gidiliganu!"

⁴ Ngwuje be otacalu, "Yiru ange yanni yibupa je yobo ndi ar je ärrü komon ganni giru Kwo'ra tä'r'il? Ndi ärrü yi'ral yanni yijaw gwalla ndi ärrü yi'ral yanni yiki, ndi 'rinyidi gwalla ndi gilängidiyi?" Aar be gwugwundi.

⁵ A je Yicu ruyi ngwäy nono gwapu güündä gwulleny na gwani undi gwudi yigor yegen kiyi liguri, ngwuci guru, "Gwälli guyanu." Ngwugwalli guyanu a guy güngün o'radi ngwujayi.

⁶ A Ngwübärrüji 'tü aar minä gay ngwüjängä le ngwudi Yirüdij awa aar 'rinye Yicung.

A ngwüji ngwonyadu gwuji Yicung

⁷ A Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün 'tü aar o'rada gidibirta didi yaw yidi Jäliling, a je ngwüji ngwonyadu ngwudi Jäliling gwujani.

⁸ Anni ma ngwüji 'dingina yi'ral ye 'dar yanni yärrüng je, aar 'dī'rā ngwonyadu aar ila ndi Yicu. Ngwüji ngwudi Yäwüdiyäng, Üräjäliming, Adumiyang na ngwudi ngwaalu dambal Ordon na ngwudi yündär yani Jür na Jäyidä.

⁹ Nunu ngwüji ngwonyadu, a Yicu ondaci ngwo'ra ngwüngün aar g'tijji bälükä gwe'te gwoko mama nggu jalu aa'ti gwa ngwüji romadi nono.

¹⁰ Ndi ari gwu'riya ngwüjü nono ngwonyadu, no a ngwüji ngwanni ngwümä minī ndi obe ngwüjänü aar akani nono.

¹¹ Manari gwuma ngwü'rillä engga, ati aar kwucalu yirku ye aar mi'rī dula aar ci, “Nga gwuru Giji gidi Ngwaalu.”

¹² Ngwuje be girinya ngwe rimalu gwulleney ndi ari aa'ti gwa aar gwe ondajalu ndi ari gwani yärü.

*Ngwoo'ra ngwükäjäär je 'dī na rom (12)
(Mätä 10.1-4; Luka 6.12-16)*

¹³ A Yicu 'dī'rī ngwallu milli ngwuje urnidi lanni linaning je aar ila 'dünggüngün aar le ji.

¹⁴ Ngwuje utanu 'dī na rom (12) ngwuje ruji ngwoo'ra ngwükäjäär je aar ngwe ji. Nunu ngwuje ükäji aar ele ndi ondaci ngwüjü

¹⁵ ngwuje ätädä yiima ndi 'tüyī ngwü'rillä ngwüjänü.

¹⁶ Ngwüriny ngwegen ngwuru ngwee, Jamaan (gwanni gwuming ci Butruj),

17 Yagub giji gidi Jäbädi gwenggen gwe gwani Yuwana (lanni liming je ätäda ngwüriny ngwani Bunarij, ngwani yiji yidi mi'rinänü gwudi gere),

18 Andrawuj na Bilipüj, na Bartumawuj na Mätä na Tumaj na Yagub giji gidi Albayu, na Tadiyuj na Jamaan gwanni gwati ligor enyanu gwani gen.

19 A Yäwüda Äjigäriyüti* gwanni gwuma aji ngwugwurlanu Yicu gwe.

*A ngwüji ci Yicung Bäljübül
(Mätä 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)*

20 A be Yicu 'di'ri ngwani gidrü a ngwüji o'radalu ngwonyadu 'di aar 'ti mbuju gay gadi aar ge eny ngwoo'ra ngwe ngwüngün.

21 Anni ma gu ngwüji gwudi Yicu 'dunu 'dingina ndi ari Yicu gwuma ila Kaprnawum, aar 'di'ra 'dar aar elada Yicung nunnü aar 'tüyi ngwüjänü ndi ari laru, “Nginde gwuma ji gi'ralu mbüny.”

22 A ngwoorta gwudi yobo gwanni ngwändi Üräjälim aar ari, “Yicu gwuma Bäljübül aw nono! Yiima ye yidi deleny didi ngwujego'rr, yiru yating ye 'tüyi ngwujego'ro.”

23 A je Yicu urnida ngwuje ondaci ngwuje mi'rici ngwuja'ri ngwuje otacalu ndi ari, “Di-jego'rr dati 'tüyi dijego'ro awa?”

24 Manari yeleny ken ge'te pu yima ü'rididänü, yeleny giyoo ya'ti ya mätinälü.

---

* 3:19 3.19 Gwudi ngwaalu ngwani Äjigäriyüd.

25 Manari ngwu'dun ngwe'te pu ngwuma ü'rididänü, ngwüji ngwüngün ngwa'ti ngwa äti yiima ndi mätinälü.

26 Manari dijego'rr dima o'rananu ligo'ro le lüngün ngwü'ränü, da'ti da mätinälü, yiima yüngün yima ji gito ndi medadi.

27 Yiru gu 'didanu ndi ari gwere gwa'ti gwati änädädä dijü dojema nono gidrü ngwapada ngwony ngwüngün, manari diming 'ti mäti gwerre gwerre ngwugekajalu 'di ngwube obe ngwu'duna ngwüngün.

28 Yiru gu 'didanu nggwa je ci, yi'ral 'dar yanni yiki na ari ngwulem gwudi ngwüji gwa aar je düdänijänü.

29 A be gwanni gwa ari ngwulem Giligï'rim lanni Liju'ru, gwa'ti gwa aar düdänijänü a'tur gwuma ke aw nono gwudi gwur'taling.”

30 Nginde gwaru gu ngwuja'ri ngwee ndi ari lari, “Nginde gwätinä di'rillä nono.”

*Ngwüji gidrü ngwudi Yicu
(Mätä 12.46–50; Luka 8.19–21)*

31 A be nanni gwudi Yicu na ngwenggen 'di'rä aar ila ndi Yicu aar dünä poor aar be ükäjidi 'dünggüngün.

32 A ngwüji ngwujalu ngwonyadu aar änänü aar ci, “Nanni gunga na ngwanggalu gilo poor liminängä.”

33 A Yicu utalu ngwari, “Yärü gwuru nanni gwüny na ngwänggäri?”

34 Ngwube 'di'rüyü ngwäy ngwombaji ngwüjü ngwanni ngwujicalu aar ü'rälü ci'düd ngwari,

“Nanni gwüny gwuru nggwee a ngwänggäri ru ngwee!

³⁵ Gwanni gwati ärrî buping gwudi Ngwaalu gwänggäri gwuru gwanni gwuru dur ngwuru gwanni gwuru gera a nanni gwüny ru.”

4

Mi'ri ngwuja'ri ngwudi gur gikwüdi
(Mätä 13.1-9; Luka 8.4-8)

¹ O're a Yicu ji ndi enggaci ngwüjü ngwuja'ri dibirta nono didi yaw yidi Jäliling, a ngwüji ngwonyadu o'radi nono, 'di aa'ti gay ju, ngwü'di'ri ngwäni gibälükänü ngwujalu ating be ondaci ngwüjü ating ji gibälükä giyaala ati be ngwüji ji gimämäng nono.

² A je Yicu ondaci ngwuja'ri ngwonyadu ngwuje mi'rici ngwuja'ri ngwe ngwüngün ngwari,

³ “Gerajar ngwäni ngaa 'dingini, gur gi'tüdi ngwele giliburano ndi kwoy yona yüngün.

⁴ Na gaji ganni giming ge ji ndi gida, a yon yoko mi'radalu kayalu a yi'ra ila aar je utalu.

⁵ Na yoko mi'radalu ngwaalu ngwuru yo'rr, ngwa'ti gu diyäng onyadu, aar 'tüdä puprang ndi ari diyäng da'ti olanu.

⁶ A be anni ma lingen anda, ngwuje obe aar ayi nono aar undi ndi ari diyäng da'ti ju danni dadi aar gu ülläji ngwuuwa.

⁷ A yoko mi'radalu ngwügänü a be anni ma aar 'tüdä, a je ngwügi gatu aar gwogwornyadi aar 'ti lingiti.

⁸ A be yon yanni yima mi'radalu ngwaalu ngwanni ngwäti diyängü dijaw aar 'tüdä aar pe

'di aar linge yuula ati yoko gendadi 'dī tā'rīl (30) na kүү'ri tā'rīl (60) na yoko āti kүү'ri tudini (100)."

⁹ A Yicu ari, "Nginde gwanni gwāti ngwāni rom ngwudi 'dingini, ngwu'dingini."

Bupi gwudi mī'ri ngwuja'ri
(Mātā 13.10-17; Luka 8.9-10)

¹⁰ Anni ma Yicu ji ndi jalu gwe'te pu, a ngwoo'ra ngwūkājäär je ngwüngün 'dī na rom (12) na ngwüji ngwu'ter ānānū aar otacalu ndi ari ngwuja'ri ngwuru ange ngwanni ngwümü'rīdīng je?

¹¹ A je Yicu ci, "Yujimidi yidi ngwuja'ri ngwudi yeleny yidi Ngwaalu yima ara je ātādā. A be ngwüji ngwanni ngwa'ti giyelenyanu, yi'ral 'dar ya aar je mī'rici ngwuja'ri ngwe

¹² nunnū,
'Aar engga enggang aar 'ti be līngīdī yi'ral yere a'tur
aar 'dingini 'dingining, aar 'ti be bebera a'tur.
Ndi ari aadi aar gu ru, ladi jo'renyana aar o'ralu giyi'ral yegen yiki aar je dūdānijānū ndi ke gwegen."

A Yicu inggidi ngwuja'ri ngwani dīji dikwüdi
(Mātā 13.18-23; Luka 8.11-15)

¹³ A je Yicu ci, "Ngaa la'ti līngīdī mī'ricīng ngwudi ngwuja'ri nggwee ngwani ange? A mine ngwa je lenge ngwu'ter awa ngwonyadu?

¹⁴ Dīji dikwüdi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

15 Ngwüjji ngwoko ngwuru nono yon yanni yï'dü kayalu, ngwüjji ngwati 'dingini ngwuja'ri aar 'ti be üllü giyigoranu yegen a be dijego'rr ila ngwuje apada ngwuja'ri ngwanni ngwükwüdina 'denggegenanu.

16 Na ngwüjji ngwoko ru nono yona yanni yï'dü ngwaalu ngwuru yo'rr, ngwati 'dingini ngwuja'ri aar je määtä puprang lijayanu.

17 A be anaku aa'ti aar gu dingädi ngwuwa gidiyäng, aar 'ti ola gajanu. Manari dirbä na übinälü gwuma ila gwani ngwuja'ri ngwoo, aar i'di puprang.

18 A ngwüjji ngwoko ru nono yon yanni yï'dü ngwügänü. Ngwati 'dingini ngwuja'ri.

19 A je be yigor pänü gwani midi gwudi didlä ndee a je yeleny yiru 'tur ape a je ngwong ami'ra ngwudi didlä, aar je gwogwornyaci ngwuja'ri aar 'ti 'ri'ru aar äti ngwäyänü.

20 A ngwüjji ngwoko ngwuru nono yon yanni yï'dü gidiyäng dannu dijaw, ngwati 'dingini ngwuja'ri aar je änni aar 'ri'ri aar ape ngwäy 'di tä'räl (30) na 'di nyärläl (60) na ngwoko aar ape küü'ri tudini (100) aar onyadani giyon yanni yikwüdäär je.”

Lamba kudinala
(Luka 8.16-18)

21 A je Yicu ci, “Ngaa lati ape lamba ngaa gwü'rübäjälü gimo ge ya ngaa änjälü ngwombonyano? Lati aang 'ti manni ge'ta kudinala güngüne?”

²² Ndi ari yere yanni yändälü ya aar je 'täjälü na yere yanni yigwü'rübänälü ya aar je 'täjälü gilingenalü.

²³ Manari gwere gwätī ngwānī rom ngwudi 'dingini, ngwu'dingini.”

²⁴ Ngwuje ci, “Gerajar ngwānī mama ngwuja'ri ngwannī ngwa je 'dingini, ndi ari giny ganni gati ge ätä dijü ga aar ge ätä aang gendani.

²⁵ Na gwanni gwätī gwa aar gendaci, na gwanni gwa'ti äti, yanni yätīng je yooko, ya aar je apada.”

Mi'ri ngwuja'ri ngwani yuula yanni yati 'tü aar pe

²⁶ A Yicu ari, “Yeleny yidi Ngwaalu yiru nono gwele ma dijī gatu yona gidīyäng.

²⁷ Mung ndri dilu de na lingen le manari dati ndri ngwü'di'rälü, yuula yati 'tüdä aar pe, ngwuye 'ti lingidī yorto ye ngwaalinga.

²⁸ Ndi ari yati je dīyäng 'tüyä gwu'ren, gwerre gwerre aar 'tüdä yipuru yigilä, aar ge'te dir'da a dir'da 'tü yona yonyadu.

²⁹ Na manari yon yima ojeme no, ngwapa dabri didi uni ndi ari gaji gidi uni gima rä'täjäi.”

*Mi'ri ngwuja'ri ngwudi läy lidi go'ta
(Mätä 13.31-32; Luka 13.18-19)*

³⁰ A je Yicu ci, “Yeleny yidi Ngwaalu nggwadi ari yiru nono ange na yiru ange yanni yadi ar ye mi'rī ngwuja'ri ngwadi inggidi yelenya yidi Ngwaalu?

³¹ Garang ganni gadi nje ge übidänü? Yinje übidänü läy le looko lidi da'ri diru do'ta. Ndi ari

lati i'di gidiyäng lokana ngwäy ngwudi ngwa'ri 'dar.

³² Ma be ari lima aar kwoy mung 'tüdä, ngwü'tüdä daa'ri dipana ngwa'ri 'dar gidaarti ngwiri yi'rina yipa yipa 'di a gu yi'ra yidi gere ila aar gu ge'te ngwü'rü'tilä gidil degen."

³³ Mi'rici gwe ngwuja'ri gwe'te gwe'te nono nggwee gwonyadu, a gwe Yicu ondaci ngwüjü 'dar ngwuja'ri nunnu aar lenge yi'ral.

³⁴ Ngwu'ti ondaca ngwüjü ngwuja'ri ngwere ngwa'ting je ngwe mi'ricä. A be ma ji ma aar ji ngwoo'ra ngwe ngwüngün jücü, ngwuje be 'täcälü ngwuje enggaci yi'ralalu 'dar aar je lenge.

A Yicu dünäji dudu

(Mätä 8.23-27; Luka 8.22-25)

³⁵ Gomon nggoo anni ma ngwaalu ru digera, a Yicu ci ngwo'ra ngwüngün nu, "Ar ele ar dambu dambal."

³⁶ Aar gatani ngwüjü ngwonyadu gwodan, a ngwoo'ra ape Yicung anaku jung gu gibälükänü gwanni gwondacing gu ngwüjü aar gwe ele. A ngwübälükä ngwoko ngwuju 'to ngwuju gu ngwüjänü aar le ele.

³⁷ A dudu obe bälükä yaw ye 'di aar onyadi bälükä ngwuru gwadi i'däti.

³⁸ A Yicu ji ndi ndri gibälükänü gwodan ngwuge'te gi'ra gi'tugurala, a ngwoo'ra ngwüngün ele aar 'ritiya aar ci, "Gwani Doorta, a gwa'ti nje gu ge'taja ngwäyänü ndi ari nyii la i'däte?"

³⁹ Ngwü'di'rälü ngwugirinya diruna ngwuci dudu, "Dünü! Ädäälü!" A'ti dirun düni a ngwaalu aalu nyimod.

⁴⁰ Ngwuci ngwo'ra ngwüngün, “Ngaa larra ara je gu be yedeny eny no? Ngaa gilona lami'ratu ämning 'dünggünye?”

⁴¹ A je yedeny eny aar otajidalu aar ari, “Yärü gwuru nggwee? 'Di a dirun na dudu 'dengenaci!”

5

A Yicu u'riyi guru nono gätinä di'rillä nono (Mätä 8.28-34; Luka 8.26-39)

¹ A Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün 'di'ri aar ele giyaanu 'di aar 'tü dambal ngwaalu ngwani Jädirin.

² Anni ma aar üllädälü gibälükälä, a gur ge'te gi'tüdi ngwumomanu gätinä di'rillä nono ila 'dünggüngün.

³ Gur nggee gati ji ngwumomanu aar 'ti ba be burna ndi giki 'di yu'rung ye.

⁴ Ndi ari gati aar gekaji ngwuyalu na yora yu'rung ye, ating ü'ri'tiyi yu'runganu ngwuy ngwukiyi ngwaba giyora yüngün. A diji erne dann dätä yiima ndi määtä ngwugekajalu.

⁵ Ating ji ngenone dilu de na lingen le ating elellalu ngwumomanu na giyenala ating ürri dulalu ating ü'ri'tini nono ngwaginya ngwe.

⁶ Anni mung engga Yicung 'tu'tu ngwaalu ngwolanu ngwugwalajanu 'di ngwadacalu yirku ye giyoranu yüngün.

⁷ Ngwürri dula gwulleny ngwuci, “Garang ganni gimänängä 'dünggüny gwani Yicu Giji gidi Ngwaalu ngwupa ngwudi gerala? Nggwa ang picü yi'rany Ngwaalu ngwe aa'ti a gwuny ici dirbä.”

8 Ndi ari gwuca Yicu nu, “Di'rillä ndee 'tüdi gidijänü ndee.”

9 A be Yicu otacalu ngwuci, “Ngwüriny ngwunga ngwani yärü?”

Ngwuci, “Ngwüriny ngwüny ngwani Gwu'tulunga ndi ari änyängä lonyadu.”

10 Ngwüpäcī Yicungalu kwo'to kwo'to nunnu aa'ti ling je linynyi ngwaalu ngwoo.

11 Gi'du gidi ngwüdr giju aar je ji ndi iye geno nono gito gito.

12 A ngwü'rillä päcī Yicungalu aar ci, “Gäbīcī nje nyii ele ngwüdr nyii gu änanü.”

13 A je Yicu gäbīcī, a ngwü'rillä 'tüdä kuranu, aar ele aar äni ngwüdränü. A gi'du gidi ngwüdr ngwuru ngwüü'ri rom (2000) abri 'dar geno nono aar bälädi giyaw aar i'dätī 'dar.

14 A ngwoo'ra ngwanni ngwiya ngwüdrä abri aar ondaca ngwüjü kündär na ngwu'dunanu yi'ral ye giyee a ngwüjī 'tüdä aar ila ndi ombaji yi'ral yanni yima ji.

15 Anni ma aar ila ndi Yicu, aar mbuji guru ganni gätinä ngwü'rillä nono gijalu gigenna ngwureda gu'ru ki'ranu, a yedeny eny ngwüjü.

16 A ngwüjī ngwanni ngwänggädi gwerre aar ondaci ngwüjü ndi ari yiru ange yanni yima mbuji 'di a ngwü'rillä 'tü aar gatani aar je ondaci 'to ngwüdr ngwe.

17 A'ti ngwüjī päcī Yicungalu nunnu ngwugatani ngwaalinga ngwegen ngwele.

18 Anni ma Yicu ji ndi äni gäbälükänü, a gur nggoo gätinä di'rillä nono päcī Yicungalu ndi aar gwe ele.

¹⁹ Aa'ti Yicu ämnäcä ndi ari gwe ele ngwube ci, “İndi 'dunu ngwüji ngwunga nga je ondaci yi'ral yanni yima ara je Ngwaalu ärriji ndi ari ngwinädä je.”

²⁰ A gur 'di'ri ngwele ngwondaci ngwüjü Giyündär yanni yiru 'di (10) ndi ari awa gwuma Yicu apa yiima yipa, a ngwaalu elalu ngwüji ngwe 'dar giyi'ral giyee.

*Gera ganni gayu na daw danni dümä
(Mätä 9.18–26; Luka 8.40–56)*

²¹ Anni ma Yicu ü'rü yaanu bälükä gwe ngwudambu dambal gidibirta didi yaw, a ngwüji ngwonyadu o'rada nono.

²² A be deleny de'te didi ngwämrä dani Yaruj ila ngenone, anni mung engga Yicung, ngwada-calu giyoranu.

²³ Ngwüpäcälü kwo'to kwo'to ngwuci, “Giji güny giru gera gadi ayi, ila nga alliji guy nono nunnu ngwu'ri nono ngwumidi.”

²⁴ A Yicu 'di'ri aar gwe ele.

A ngwüji ngwonyadu 'di'ri aar gwujani aar änanü.

²⁵ A daw de'te ji dümä dati 'derce yinälü ngwäti ngwüdläyü 'di na rom.

²⁶ Nginde dilandadu ngwuma 'dar anaku rar gu nunnu daadi mbuji u'ring nono aar iye yi'rendenya yonyadu ngwumedaji ngwonyalu 'dar ngwüngün ngwu'ti mbuju u'ring nono ngwukani dümdä.

²⁷ Anni mung 'dingina Yicu gwe, ngwila ngwele gilur'ranu lidi Yicu ngwüjänü 'di ngwakani direda nono didi Yicu.

28 Ndi ari daru giligoranu lüngün, “Minyi akani direda nono düngün 'dogo, nggwa u'ri nono.”

29 Puprang no, a yin dünädä ngwuye icinänü ndi ari dima jayi ngwangina ngwanni ngwati eny nono.

30 A Yicu icinänü yiima ye yanni yima 'tü 'dünggüngün, ngwugwurlalu ngwüjänü ngwonyadu ngwutalu ndi ari, “Yärü gwuru gwanni gwakana direda nono düny?”

31 A ngwoo'ra ngwüngün ci, “Nga gwa'ti änggädi ngwüjü ngwuromadanga nono awa? Nga be ari, ‘Yärü gwakaniny nono?’ ”

32 A be Yicu ji ndi ombaji dijälü danni dakana nono nunnu ngwulenge.

33 A be daw dilingädi ndi ari yiru ange yanni yima ärrini ngwanginanu ngwüngün, ngwila didi'ru yedenyo ngwadaci Yicungalu giyoranu ngwari ngwenggaci yi'ralalu 'dar yanni yiju yäti ngwäyanü.

34 A Yicu ci dayu, “Gwani gera güny, ämnä Ngwaalu gwunga gwuma ang u'riyi nono, indä gwadatalu nga gatu linginalu gidirbä dunga.”

35 Anni ma Yicu jina ndi ondaci dayu, a ngwüji ngwükäjäär je ngwändi ngwu'dun ngwudi deleny didi ngwämrä dani Yaruj aar ila aar ci, “Gera gunga gima ayi ange gwuru nga be äbingini dortanu mana?”

36 A Yicu ci aa'ti nga gwa ge'taji ngwuja'ri ngwudi ngwüji ngwäyanü ngwuci delenya didi ngwämrä, “Aar ang 'ti yedeny iti ämnä Ngwaalu 'dogo.”

³⁷ Ngwu'ti gäbücä dijü dere ndi aar de ele, a be Butruj ru 'dogo gwe'te pu gwanni gwugwujana na Yagub na Yuwana gwenggen gwudi Yagub-inga.

³⁸ Anni ma aar 'di'ri aar ele ngwu'dun ngwudi deleny ndoo didi ngwämrä, aar mbuji ngwüji ngwulagadanu brüny ndi ari aar ürri dula.

³⁹ Ngwele ngwäni gidrü ngwuje ci, “Ngaa larra ma aang lagadanu brüny aang ürri dula? Gera ga'ti ayu gindru 'dogo.”

⁴⁰ A ngwüji äri Yicung ngwimä a je Yicu 'tüyi 'dar poor, ngwube ape 'dogo papang gwudi gera na nanni gwüngün na ngwo'ra ngwüngün ngwanni ngwujaar ngwe, aar le äni ngwaalu ngwanni ngwuju gu gera gayu.

⁴¹ A Yicu määtä gijü kuy ngwube ci, “Tälitä kwum!” (Yärmiyängä ngwani, “Gera nggee gooko, nggwucanga, 'di'rälü.”)

⁴² Puprang no a gera 'di'rälü ngwüdünälä ngwelalu. (Gäti ngwüdläyü 'di na rom). A yi'ral giyee gäbici ngwüjü aar dibi.

⁴³ A Yicu ondaci ngwüjü ngwuje girinya gwuleny ndi ari aa'ti dijü dere da gu lenge yi'ral giyee ngwuje ci ätädär ngwonyalu ngwere ngwuje eny.

6

A ngwüji ngwudi Najrang 'donya Yicung (Mätä 13.53-58; Luka 4.16-30)

¹ A Yicu 'tüdä ngeno ngwila 'dunu kündär güngün gani Najra a ngwoo'ra ngwüngün gwujana.

² Anni ma gomon ila ganni giru Kwo'ra tä'rıl, ngwü'di'ri ndi enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwämrä na lonyadu anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwüngün, aar dibi. A ngwüji ari, “Gur nggee gapu yi'ral ne giyee! Bebere gwapung ne nggwee 'di ating ape yiima yiru 'ter!

³ Gur nggee gätüdi mene doo'ta didi yü're? Gä'tüdi mene giiji gidi Märiyäm, gwenggen gwudi Yagubinga Yüjib gwe na Yäwüdängä Jamaan gwe? Ngwenggen ngwa'ti ar le ngene?” A ngindenga obalu aar 'donya ngwuja'ri ngwüngün.

⁴ A je Yicu ci, “Dijir dati aar 'ti dinyädi kündär güngün kılilü na ngwüji ngwüngün gidrü.”

⁵ Ngwu'ti apu yiima yiru 'ter yonyadu ngenone ngwube gatu ngwüjü ngwoko ngwanni ngwümä guy nono ngwuje u'riyi nono.

⁶ A gwe ngwaalu elalu gwani ami'rati gwudi änni Ngwaalu gwegen.

A Yicu ükäji ngwo'ra ngwükäjäär je 'di na rom (Mätä 10.5–15; Luka 9.1–6)

A be Yicu ele ngwulandalu ngwenggaci ngwüjü ngwu'dunanu 'dar.

⁷ A Yicu urnida ngwo'ra ngwüngün ngwuru 'di na rom 'dünggüngün ngwuje ükäji rom rom ngwuje ätäda yiima yidi 'tüyi ngwü'rillänü.

⁸ Ngwuje olada ngwuja'ri ngwe ngwee, “Aa'ti ngaa la apani gony gere gidi guy nga be apani guura 'dogo. Aa'ti ngaa la apani yona na düräd na yibu yidi ngwü'riny.

⁹ Gennar ngwüdänü aa'ti be ngaa la gendani direda.

10 Ngwu'dun ngwa gu äni, jar gwalu ngeno 'di ngaa 'di'ri kündär nggoo.

11 Manari ngwüji ngwuma je 'ti gwä'ra aar je 'ti 'dengenaca, brütädär dibu'ralu mbüny giyora yalu ndi inggidi ngwuja'ri ngwee giyigo'ro yegen ma je gatani."

12 Aar 'tü aar ele aar ondaci ngwüjü ndi jo'renyana giyi'ral yanni yiki.

13 Aar 'tüyi ngwü'rillänü ngwonyadu aar maji ngwüjü yila nono ngwonyadu ngwümä aar je u'riyi nono.

*Aar ü'ridä Yuwanang Almamadan gi'ralu
(Mätä 14.1-12; Luka 9.7-9)*

14 A deleny dani Yirüdi'j 'dingina yi'ral ye giyee, ndi ari ngwüri'ny ngwudi Yicu ngwuma linginni ngwüji. A loko ari, "Yuwana Almamadan gwuru gwuma 'di'ra giyi'ranyanu, yiru yanni yigäbica ngwube ape yiima giyee."

15 A loko ari, "Iliya gwuru." Na mana loko ari, "Nginde gwuru di'jir de'te ngwüjiranü ngwudi gwerreng."

16 A be anni ma deleny dani Yirüdi'j 'dingini yi'ral giyee, ngwari, "Yuwana gwanni gwuminyi ü'ridä gi'ralu, gwuru nggwee gwuma 'di'ra giyi'ranyanu!"

17 Ndi ari nginde gwani Yirüdi'j gwerre gwükäjidä ndi Yuwana aar määtä aar giki aar ge'te korkon. Ndi ari Yuwana gwügirinyädi delenya dani Yirüdi'j nunnu gwagu dayu dani Yirüdi'ya didi gwenggen gwani Bilipüj.

18 Ndi ari gwati Yuwana ondaci ngwuci, "Ya'ti gu ädi ndi agu dayu didi gwanggalu."

19 A be Yirüdiyä iniji ngwuja'ri ngwee ngwubupi ndi 'rinye ngwu'ti be mbuja gay.

20 Ndi ari Yirüdiŋ gwüdünyädi Yuwanang nggu be etadi ngwulenge ndi ari Yuwana gwuru diji didünälü ngwuju'ri. Ati 'ti ngwuja'ri ngwudi Yuwana jädi Yirüdiŋgänü ating be jada ndi 'dingini.

21 Gwodanalu a gaji ila a Yirüdiyä mbuji gay. A Yirüdiŋ ge'te yi'rinyinä yidi lingini gwüngün ngwügi'tiji ngwo'ra ngwudi yeleny yüngün na ngwoo'ra na ngwanni gwuru yi'ra yidi yi'doonga yidi gwu'tulunga gwüngün na lanni liru yi'ra yidi ngwüji Jälil.

22 A be gera ändä gidi Yirüdiyä ngwuje ritiji ngwära aar jada Yirüdiŋgänü na ngwörnü ngwüngün.

A deleny dani Yirüdiŋ ci, “Bupa gony gere ganni gijädängänü ga ang ätäda.”

23 A nginde gwani Yirüdiŋ mi'rici yi'rany ngwuci, “Yere yanni yibupa je ya je ätäda 'di ma ru ndi ari ang ü'rici yelenyanu yünü.”

24 A gera 'tü ngwuci nanning gwüngün, “Nyi bupi ange?”

A nanni gwüngün ci, “Gi'ra gidi Yuwana Almamadan.”

25 A gera o'ra diti'rambal gideleny ngwuja'ri ngwe ngwuci, “Nggwunana gweneno no, nyi ätäda gi'ra gidi Yuwana Almamadan gi'ram ge.”

26 A ligor oda Yirüdiŋ gwulleney a be anaku mi'riding gu yi'rany na gwani ngwörnü ngwüngün ngwu'ti jädi ndi 'donyaci ngwuja'ri.

²⁷ Puprang no, ngwükäji guru gidi galal ndi ari ngwapa gi'ra gidi Yuwana. A gur gidi galal ele ngwü'ridädä Yuwanang gi'ralu mbüny korkon,

²⁸ ngwapa gi'ra gi'ram ge. Ngwape ngwätädä gera a gera ape ngwätädä nanning gwüngün.

²⁹ Anni ma ngwoo'ra ngwudi Yuwana 'dingina, aar ila aar ape ngwangina ngwüngün aar je gwüri gidimomo.

A Yicu iye ngwüjü ngwüü'ri tudini (5000)

(Mätä 14.13–21; Luka 9.10–17; Yuwana 6.1–14)

³⁰ A ngwoo'ra ngwükäjäär je o'rada Yicung nono aar ondaci yi'ral 'dar yanni yima aar je ärrä aar je enggaca ngwüjü.

³¹ A be anni ati ngwüji ngwonyadu ji ndi ila aar ele, ngindenga aar 'ti mbuju gay gadi aar ge eny, ngwuje ci, “Ilar nga nga jücü ar ele ngwaalu ngwere ngwa'ti gu ngwüji ngaa gu obe düwä de.”

³² No, aar ele jücü bälükä gwe ngwaalu ngwa'ti gu ngwüji.

³³ A be ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwänggädi je aar ele aar je lenge aar abri yora yalu giyündär 'dar aar je dalmacani aar obani ngenone.

³⁴ Anni ma Yicu üllädälü kimämü, ngwengga ngwüjü ngwonyadu, aar inä ndi ari ngwuru nono ngwangal ngwududu ngwa'ti äti do'ranu. Ngwuje enggaci yi'ral yonyadu.

³⁵ Gaji ge nggoo, ngwaalu ngwuma be ru digera, no a ngwoo'ra ngwüngün ilijä aar ci, “Ngwaalu ngwee ngwuru didäny a lingen lima ele.

³⁶ Bädīyā ngwūjū aar ele giyündārānū giyubanu gito gito aar illa ngwony ngwere aar je eny.”

³⁷ A je be Yicu ci, “Ātādār je nga nga ngwony ngwere aar je eny.”

Aar ci, “Ma yibupa ngwū'rīnyā ngwudi yiiru ngwūwāyū 'dübā. Yani ndi ari nyii ele nje illijā yona yidi ngwū'rīny ngwee 'dar aar enye?”

³⁸ A je Yicu ci, “Ngaa lāti yona ūmn? Īndār ngaa je ombaja.”

Anni ma aar je ombaja, aar ci, “Yiru tudini na ngwuum rom.”

³⁹ Ngwuje be ci aar ge'te ngwūjälü aar jalu ki'du ki'du giyanyalu yiginyä.

⁴⁰ No ati aar jalu gi'du loko kүү'rī tudini (100) na loko 'dī tudini (50).

⁴¹ Apeng gu yona giyoo tudini (5) na ngwuuma ngwoo rom (2) ngwū'dī'riyī ngwāy ngwombajidi kerala, ngwuci Ngwaalinga yāy 'tu ngwū'rū yonanu. Ngwuje be ātādā ngwo'ra ngwūngūn aar je gī'tijī ngwūjälü. Ngwo're ngwuje gegenaci ngwuuma ngwoo rom 'dar.

⁴² Aar eny 'dar aar pe.

⁴³ A ngwoo'ra uta yi'ramalu 'dī na rom (10) yonyadu yonala na ngwuum ngwanni ngwū'ri'tānū ngwī'dälü.

⁴⁴ Ngwūjī ngwanni ngwītī, ngwur ngwuru ngwū'rī tudini (5000).

A Yicu ele giyaala

(Mätä 14.22-23; Yuwana 6.15-21)

⁴⁵ Diti'rambal no, Yicu büdäji ngwo'ra ngwūngūn aar allu gibälükälä aar madini aar

ele aar dambu dambal kündär gani Bid Jäyidä aar gatani ngwuji ndi ge'te ngwüjü kay.

⁴⁶ Anni mung je ge'te kay ngwele ngwallu milli ngwotaci Ngwaalingalu.

⁴⁷ Anni ma ngwaalu ru digera, a bälükä ji giyaw gidiliganu a nginde ru gwe'te pu gwuju kimämü.

⁴⁸ Ngwengga ngwo'ra ngwüngün a je bälükä berajanu ndi ruyi ndi ari ligwümädi je dirunanu. Anni ma gaji ru kwo'rongo (4) ngwaalu ngwadi u'ri, ngwuje ilijä yora yalu giyaala. Ngwuru lading je madinalu.

⁴⁹ A be anni ma aar engga Yicung gwändi yora yalu giyaala, aar ji ndi ari gibo'rr giru aar mī'ri dula,

⁵⁰ ndi ari ngindenga 'dar gwänggädäär a je yedeny eny. Puprang no, ngwuje ondaca ngwuje ci, "Or'temajar! Äny gwuru. Ara je 'ti yedeny iti."

⁵¹ Ngwümätini gibälükä ngwallu a dirun adatalu. A je le ngwaalu elalu gwulleny,

⁵² ndi ari, ya'ti aar ye na lingidi yorto ye ngwaalinga yani yon yanni yätädäng je ndi ari yigor yegen yundu.

A Yicu u'riyi ngwüjü nono ngwonyadu Jenjerad (Mätä 14.34-36)

⁵³ Anni ma aar dambu dambal, aar üllälü ngwaalu ngwani Jenjerad aar gu gekaji bälükälü.

⁵⁴ Anni ma aar 'tüdä gibälükänü no, a ngwüji lenge Yicung.

⁵⁵ Aar abri aar badalu pad ngwaalu ngwoo 'dar aar üpinä ngwüjü ngwümä yilälä ye aar ngwe ila ngwaalu ngwanni ngwujung gu.

⁵⁶ Mung äni ngwaalu ngwere ngwu'dunanu ngwere na giyündär yere na ngwuburanu ngwere, ati aar äpijä ngwüjü ngwümä aar je gi'tijälü giyebedalu ngwaalu ngwudi ngwiliny. Aar päcälü ndi ari ngwuje gäbici 'dogo aar akani ngwurel nono ngwudi ngwured ngwüngün na 'dar lanni lima akani nono, aar u'ri nono.

7

Yi'ral yidi Ngwaalu yipana gu'ru gidimürä (Mätä 15.1-20)

¹ A Ngwübärriji na ngwoorta ngwudi yobo ngwanni ngwändi Üräjälim romadi Yicung nono.

² Aar engga ngwo'ra ngwoko ngwüngün aar eny ngwuy ngwe ngwürngü aar je 'ti unu nono anaku ati gu dimürä ari.

³ (Ngwübärriji na Ngwüyäwüd 'dar, ngwati 'ti iti 'di aar uni ngwuy nono anaku aru gu dimürä didi mbumbunga legen.)

⁴ Manari lima o'ra poor ngwaalu ngwudi ngwiliny, lati 'ti iti 'di aar uni ngwuy nono dimürä. Läti dimürä donyadu di'ter dati aar ape, nono uying yinyanu yidi iyi, yibirig yidi yaw na ngwubarrad.)

⁵ No, a Ngwübärriji na ngwoorta ngwudi yobo otaci Yicungalalu aar ci, "Ngwoo'ra ngwunga ngwarra ati aar 'ti be ärrü yi'ral nono aru gu dimürä didi mbumbunga ati aar be eny ngwuy ngwe ngwürngü aar je 'ti unu nono anaku aru gu dimürä?"

⁶ Ngwuje ci, “Dijir dani Ajaya dätiyä ngwuja'ri ngwäyänü anni ondajing giyimur'tuny yalu ngwari,

'Ngwüji ngwee ngwati nyi denya 'dogo ngwulem ngwe

a be yigor yegen 'tänü 'dünggüny.

⁷ Latiny äpiji yobo 'tur

aar be enggaci ngwüjü yobo yidi ngwüji ngwümnä.'

⁸ Ngaa lima gatani ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngaa lima määtä dimürä didi ngwüji.”

⁹ A je Yicu ci, “Didanu ngaa lima ge'taji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gay ge'te nunnu ngaa gwüji dimürä didi yigo'ro yalu.

¹⁰ Ndi ari Müjä gwaru, 'Dinyädi papang gwunga na nanni' na ngwari, 'Diji dere danni da lo papang gwüngün na nanning, da aar 'rinye.'

¹¹ Ngaa be enggaci ngwüjü ndi ari, ma diji äti gony gadi ngge gataji papang gwüngün na nanning gwüngün düwä, ngwuje be ci, 'Gong nggee gidi gätiji Ngwaalingalu giru ga'ti ga je ge gataji düwä,'

¹² no ngaa 'ti ba be gäbicä ndi ärriji papang gwüngün na nanning yi'ral yere.

¹³ Yi'ral ye giyee ngaa lati ci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu bäri dimürä de dalu dätädäärä je. Na yonyadu yiru gu no yati je ärrä.”

*Yi'ral yanni yati rngiyi diju Ngwaalu
(Mätä 15.10-20)*

7:7 7.7 Ajaya 29.13   **7:10** 7.10 Gwuruj 20.12; Täjiniyä 5.16

7:10 7.10 Gwuruj 21.17; Ngwullawi 20.9

14 O're a Yicu urnida ngwüjü ngwonyadu ngwuje ci, “Geraciiny ngwäni nga nga 'dar, ngaa lenge ngwuja'ri ngwee yorto ye ngwaalinga.

15 Yere ya'ti yanni yati ji poor gidiji yati rngiyi diju ngwäyanü Ngwaalu mung je eny, aar be ru manni yanni yati 'tüdä gidijänü yiru yanni yati gabici diju ngwürngi ngwäyanü Ngwaalu.”

16 (Manari diji däti ngwäni rom ngwudi 'dingini, ngwu'dingini.)

17 Anni mung gatani ngwüjü ngwoo ngwonyadu ngwäni ngwu'dun, a ngwoo'ra ngwüngün otacalu gwani mi'ri ngwuja'ri nggwee.

18 Ngwuje ci, “Ya'rany yalu yini gu no ndi lenge ngwuja'ri ngwee? Ngaa la'ti lingidi ndi ari ngwong ngwanni gwati ji poor gidiji, ma je diji eny gwati 'ti rngiya diju ngwäyanü Ngwaalo?

19 Ndi ari gwati 'ti ändi diju giligoranu gwati ele gilaranu aar 'tüdä ngwangina poor.” (Ngwuja'ri ngwe ngwee, a Yicu inggidi ndi ari ngwong ngwudi eny 'dar ngwujaw gwati 'ti rngiya diju ngwäyanü Ngwaalu.)

20 Ngwo're ngwondaji ngwari, “Yanni yati 'tüdä gidijänü yiru yanni yati rngiyi diju ngwäyanü Ngwaalu.

21 Ndi ari gidiji nginä'dänü giligoranu lüngün yati 'tüdä giyee yani, iriyi ngwäyalü gwanni gwuki, yijin, yu'ram, 'rinyidi, mi'ri ngwäyanü,

22 ubanu, yi'rinya, i'däjänü, yidigany yi'düny, ari ngwulem, piyi ligo'ro na yämbärä.

23 Yi'ral giyee 'dar, yati 'tüdä nginä'dänü gidiji aar be rngiyi diju ngwäyanü Ngwaalu.”

*Ämni Ngwaalu gwudi daw diru Dikanaan
(Mätä 15.21-28)*

²⁴ A Yicu 'di'ri ngwugatani gündärä nggoo ngwele giyumil ngwaalu ngwani Jür ngwäni ngwu'dun ngwe'te nunnu aa'ti diji dere da gu lenge. Aa'ti be gay ju nding änlü.

²⁵ Daw de'te, gera güngün gätinä di'rillä nono, anni mung 'dingina Yicu gwe, ngwü'di'ra ngwila ngwadacalu gyoranu yüngün.

²⁶ Daw diru Dikanaan dilinginä Jüriyä Buni-jiya. Ngwüpaci Yicungalu ndi ari ngwü'tiyi di'rillä keranu güngün.

²⁷ A be Yicu ci, “Dünü a yjü eny gwerre gwerre aar pe, ya'ti gu ädi ndi apada yjü yona aar je gätiji yinyeno.”

²⁸ A be daw ci, “Yäy, yunga yäti ngwäyänü gwani doorta! Amne yinyen yati pa uti ngwudagi'ralu ngwudi yji dimbüra nono.”

²⁹ Ngwube ci, “Ngwuja'ri ngwe ngwee ngwunga, indi di'rillä dima 'tü keranu gunga.”

³⁰ Anni ma daw 'di'ri ngwo're 'dunu ngwele ngwumbuji gera güngün gindralu gidimbürälü gima gu di'rillä 'tü.

*A Yicu u'riyi guru nono girimü ngwäni ngwuru
dä'räng*

³¹ A Yicu 'di'ri ngwo're ngwugatani ngwaalinga ngwani Jür ngwumillida gay ge gidi gündär gani Jäyidä, ngwüllü ngwaalu gidibirta didi yaw yidi Jäliling na Yündär yanni yiru 'di (10).

³² A be ngwüji ngwoko äpijä guru giru dä'räng gati 'ti ondaju aar päcälü nunnu ngwugatu gyy nono güngün.

³³ Ngwape ngge 'tänü gay ge'te ngwüjji, a Yicu ülläcī yomon yüngün ngwānī. Ngwube gwonynya nono ngwakani lingla nono lüngün.

³⁴ Ngwü'di'riyī ngwäy ngwombajidi kerala, ngwugatu düwä, "Ibita!" (Yibrīyängä yani, "İgitä!")

³⁵ Kaji nggoo ge'te ge'te, ngwīgītini ngwānī a lingla gätinälü ngwondaji 're'dr.

³⁶ Ngwuje ci aa'ti ngaa la gu ci dijü dere. Mung je gu ci no, aar gwe ondajani.

³⁷ A ngwaalu elalu ngwüjji ngwe aar dibi aar ari, "Nginde gwuma yärrī yi'ral 'dar yi-jaw, 'di ating gäbīcī dijü dannī dirīmü ngwānī ngwu'dingini na dannī diru dä'räng ngwondaji."

8

A Yicu iye ngwüjü ngwüü'ri kwo'rongo (4,000) (Mätä 15.32-39)

¹ Giyomon giyoo, a ngwüjji ngwonyadu ngwu'ter o'rajidalu mana. A be anni ma aar 'ti mbuju ngwony ngwere ngwudi eny, a Yicu urnida ngwo'ra ngwüngün ngwuje ci,

² "Ngwüjji ngwee ngwinädiny ngwuma ji ngene 'dünggüny yomon giyee tä'rīl ngwa'ti iti ngwonyalu ngwere.

³ Manari ngwuminje gwä'rī 'dunu 'denggen ngwamu ngwe, ngwa mi'ri yigor kay, ndi ari ngwoko ngwo ngwīndī ngwaalu ngwolanu."

⁴ A ngwoo'ra ngwüngün ci, "A be ngwadi ar je äpījā yona ne aar je iye aar je mbuti ngwaalu ngwee ngwuru yilu'ri?"

⁵ A je Yicu otacalu, "Ngaa läti yona ümīn?"

Aar ci, “Kwo'ra tä'rîl.”

⁶ Ngwondaci ngwüjü aar jalu gidiyängälü ngwube ape yona giyoo yiru kwo'ra tä'rîl ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwuje be ü'rî'tänü ngwuje ätäädä ngwo'ra ngwüngün aar je gi'tijî ngwüjälü, aar je gu ärrî.

⁷ Aar ätäädä 'to ngwuuma ngwooko'riny ngwanni ngwooko ngwuje ape 'to ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwuje be ätäädä ngwo'ra ngwüngün aar je gegenaci ngwüjü.

⁸ A ngwüjî eny 'di aar pe a ngwoo'ra ngwudi Yicu uti yonalu na ngwuuma ngwanni ngwuma i'dälü ngwü'rî'tinänü 'di aar je onjaji yi'ramala kwo'ra tä'rîl (7).

⁹ Ngwüjî ngwanni ngwiti ngwuru ngwüü'rî kwo'rongo (4,000). Anni mung je ge'te kay aar ele,

¹⁰ ngwü'di'rî ngwallu gibälükälä aar ele ngwoo'ra ngwe ngwüngün ngwaalu ngwani Dälmänütä.

*Ngwübärrijî ngwüminä yiima yiralu 'ter
(Mätä 16.1-4)*

¹¹ A Ngwübärrijî ila aar otaci Yicungalu nunnu aar idäji aar otacalu ndi ari ngwuje enggaci gi'remna gere giru yiima 'ter gîndî kerala.

¹² Ngwugatu düwä dipa ngwari, “Ngwüjî ngwudi gimaad nggee ngwarra aar be mîni gi'remna giru yiimalu 'ter gîndî kerala? Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, yiima yere ya'ti ya ara je enggaci.”

¹³ Ngwube 'di'rî ngwuje gatani ngwo're ngwallu gibälükälä ngwele ngwudambu dambal.

Arngani ngwuja'ri ngwudi Ngwübärriji na Yirüdj

(Mätä 16.5-12)

¹⁴ A ngwoo'ra ngwudi Yicu dudanu ndi apani yona a be yon ru ye'te pu 'dogo yanni yätäär gibälükänü.

¹⁵ A Yicu ci ngwo'ra ngwüngün, “Ge'tar ngwäyälü ngaa arnganar, mama ngwü'ridü ngwudi Ngwübärriji na ngwudi Yirüdj.”

¹⁶ Aar ondajidi aar ari, “Yiru gu ndi ari a la'ti äti yona.”

¹⁷ A Yicu lenge ngwuja'ri ngwanni ngwondajidaar je ngwuje otacalu ngwuje ci, “Ngaa larra ngaa be ondajidi ndi ari ngaa la'ti äti yona? Ngaa gilona la'ti änggädi ngaa lenge? Yi'ra yalu giyona yäne?”

¹⁸ Ngaa läti ngwäy ngaa 'ti be ombajidalu ngaa äti ngwäni ngaa 'ti be 'dingina? Ngaa lima 'ti diwayina?

¹⁹ Gaji ganni giminyi ge ü'ri'tiji ngwüjü yonanu yiru 'tudini a je ngwüji eny ngwuru ngwüü'ri tudini (5000) yanni yima je utalu yü'ri'tinänü, yima je ape yi'ramanu ümn?”

Aar ci, “Yi'ramanu 'di na rom (12).”

²⁰ Ngwuje ci, “Na anni minyi ü'ri'tiji ngwüjü ngwüü'ri kwo'rongo (4000) yonanu yiru kwo'ra tä'räl (7) yanni yü'ri'tinänü yima je utalu yima je ape yi'ramanu ümn?”

Aar ci, “Kwo'ra tä'räl.”

²¹ A je Yicu ci, “A be awa ngaa gilona la'ti lingidi?”

A Yicu u'riyi guru nono gürimü ngwäy kündär gani Bid Jäyidä

²² Aar ila kündär gani Bid Jäyidä a ngwüji apa guru gürimü ngwäy aar päci Yicungalu nunnu ngwapa yiima.

²³ A Yicu määtä kuy ngwokta ngge 'tü poor ngwu'dunanu. Anni mung gwonynya ngwäy, ngwügwü'rübäji ngwuy ngwäy ngwuje äbrü ngwotalu ngwuci, "Ngaa gwänggädi gony gere?"

²⁴ Ngwombajidalu ngwuci, "Äny gwänggädi ngwüjü ngwuru nono ma ngwa'ri ele."

²⁵ Ngwo're mana ngwügwü'rübäji ngwuy ngwäy a ngwäy ngwüngün igitini aar o'radi ngwengga ngwonyalu wiir 'dar.

²⁶ A Yicu dinga ngwo're 'dunu ngwucani, "Aa'ti nga gwa äni ngwu'dunanu."

*A Butruj 'täji Yicungalu
(Mätä 16.13-20; Luka 9.18-21)*

²⁷ A Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün 'di'ri aar elada ngwu'dunanu ngwaalu ngwani Gäyjäriyä Bilipi. Ngwotaci ngwo'ralu ngwüngün kay ngwuje ci, "Ngwüji ngwati ari äny gwuru gwani yäru?"

²⁸ Aar ci, "Ngwüji ngwoko ngwati ari nga gwuru gwani Yuwana Almamadan, na loko ari, nga gwuru gwani İliyä na loko ari, nga gwuru dijir de'te."

²⁹ Ngwuje be otacalu, "A be nga nga laru äny gwani yäru?"

A Butruj ci, "Nga gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya."

³⁰ A je Yicu girinya ndi ari aa'ti la gu ci dijü dere.

Yicu gwondaja yi'rany ye na 'di'ri gwe gwüngün

(Mätä 16.21-28; Luka 9.22-27)

³¹ Ngwuje be enggaci ndi ari Giji gidi Dijü dümnä gadi yi'rendeny mbuji yonyadu ga mbumbunga na ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwoorta ngwudi yobo 'donya ga aar 'rinye, ga jalu yomon tä'räl ga 'di'ra mana.

³² A nginde ondajalu gilingenalu, a Butruj odada gay ge'te ngwugirinya.

³³ A be anni ma Yicu gwurlalu ngwombaji ngwo'ra ngwüngün, ngwugirinya Butrujing ngwuci, "O'raciny gwodan gwuru dijego'rr ndi ari nga gwa'ti irija ngwäy giyi'ral yidi Ngwaalu nga gwirija ngwäy giyi'ral yidi ngwüji ngwümnä."

Üpinä güü'ri nga gwuji Yicung

(Mätä 16.24-27; Luka 9.23-26)

³⁴ A Yicu urnidi ngwüjü na ngwoo'ra ngwüngün ngwuje ci, "Manari dijü dere dima nani ndi aar nyi gwujani, gäbicär ngwudodani ligo'ro lüngün, ngwüpini güü'ri gimamindanu güngün aar nyi gwujana.

³⁵ Na dijü danni dima minä ndi gilängidiyi ligo'ro lüngün ngwududiyi. A be gwanni gwadi dudiyi ligo'ro lüngün gwani äny na gwani ngwuja'ri gwanni ngwujaw, ling gilängidiyi.

³⁶ Dijü da'ti da mbuji gonyalu gere gijaw manari dima bile didläyälü pipi'ri'ti ngwube geraji linginalu lüngün.

³⁷ Ya'ti yanni yadi ye dijü ü'ra linginalu lüngün.

³⁸ Manari yaaru yima ape dijü dere gwani äny na gwani ngwuja'ri ngwüny kimaadanu nggee giki gimi'ridi ngwäyanü gidi didlä ndee, yaaru ya ape Gijü gidi Dijü dümnä gwani nginde ma ji ma aar ila yi'rr ye yanni yiju'ru ndi näji gwudi Papa.”

9

¹ A je Yicu ci, “Nggwa je ondaci 'didanu, loko lanni gilo gwenene lidünü ngene la'ti la je yi'rany mbuji 'di aar enggadani yelenya yidi Ngwaalu yändi yiima ye yipa.”

A ngwoo'ra ngwükajäär je engga näjining gwudi Yicu

(Mätä 17.1-13; Luka 9.28-36)

² Anni ma aar jalu 'di aar ape yomon nyärläl (6), a Yicu 'di'ri ngwapani Butrujing na Yagub na Yuwana aar le allu kenala golala aar gu ji ngenone jücü. A Yicu näjini ngwäyanü ngwegen.

³ A ngwured ngwüngün gwurli aar bidi pupu'rul aar bidani ku11 urrum gidi girany.

⁴ Ngenone a je İliyängä Müjä gwe 'täcälü aar ondaji Yicunga le.

⁵ A Butruj 'di'ri ngwuci Yicung nu, “Gwani doorta, yijaw ndi ar ji ngene. Ar pä yä'tälä tä'rıl, ge'te gunga na ge'te gidi Müjä na ge'te gidi İliyä.”

⁶ (Nginde gwa'ti lingidi ngwadi araa, liti je yedeny gwulleny.)

⁷ A gibä'rü ilala ngwuje gwü'rübäjälü a ngwuja'ri 'tüdä kibä'ränü aar ara, “Gijü güny giru nggee ganni gämniy 'dengenacar.”

⁸ Puprang no anni ma aar ombajidalu aar 'ti ba be änggädi dijü dere a be Yicu ru jücü.

⁹ Anni ma aar ji ndi üllä kenala, a je le Yicu rimetanalü ndi ari aa'ti la ondaci dijü dere yi'ral giyee yanni yima aar je engga, 'di a Giji gidi Dijü dümnä 'di'ri giyi'ranyanu.

¹⁰ Aar äniiji ngwuja'ralu ngwee giyigoranu aar ondajidi aar ari, "Yiru ange yani 'di'ri giyi'ranyanu?"

¹¹ Aar be otacalu aar ci, "Ngwoorta ngwudi yobo ngwarra ati be ari İliyä ngwadi ila gwerre gwerre?"

¹² Ngwuje ci, "Yiru gu 'didanu ndi ari İliyä gwadi ila gwerre gwerre ngwügwä'ri'tä yi'ral 'dar. A be yarra ma aar üllini kitabanu ndi ari Giji gidi Dijü dümnä gadi yi'rendeny mbuji yonyadu aar obe gora ge?"

¹³ A be nggwa je ci, İliyä gwuma ila, a gwuma aar ärrü yi'ral 'dar yanni yijädi jänü anaku üllinäär gu gwani nginde kitabanu."

*A Yicu u'riyi damal nono
(Mätä 17.14-20; Luka 9.37-43)*

¹⁴ Anni ma aar ila ngwoo'ra ngwu'ter, aar engga ngwüjü ngwonyadu ngwuromadi je nono na ngwoorta ngwudi yobo aar ngwe ji ndi garnati.

¹⁵ Puprang no anni ma ngwüji engga Yicung, a je ngwe ngwaalu elalu 'dar aar gwalajanu aar aganni.

¹⁶ A je Yicu otacalu ngwuje ci, "Ngaa ligar-natadu kang ngindenga le?"

17 A gur ge'te ngwüjänü ca, “Gwani doorta, äny gwäpijängä gijü gätinä di'rillä nono dima ruji dä'räng.

18 Ma ji mung määtä, ngwape ngge aalu ngwü'tüyi ngwabiny ngwulem ngweny ngwad ngwundi gwu'did. Nyi be ci ngwo'ra ngwunga aadi aar 'tüyi di'rillänü aar 'ti be burna.”

19 A je be Yicu ci, “Äny gwada je gu ji jadu liru ngwüji ngwudi gimaad nggee ga'ti äti ämning Ngwaalu a'tur. Nggwada je gu ji ndi mätiiji ligor 'di a jadu ru? Ilar giji ge gene.”

20 No, aar äpijä. Anni ma di'rillä engga Yicung, puprang no ngwobeda gijälü gidiyängälü ngwüpidinälü ngwudati'ralu ngwü'tüyä ngwabiny ngwulem.

21 A Yicu otaci papangalu gwudi giji ndi ari, “Giru gu no 'tu'tu jadu?”

Ngwuci, “Giru gu no 'tu'tu yogo ye.

22 Gati di'rillä ape ngwugatu giligä ngwugatu giyaw nunnu aading 'rinye. A be manari nga gwa burni ndi ärrü yi'ral yere, ar ang inä nje gataji düwä.”

23 A Yicu ci, “ ‘Manari nga gwämnä Ngwaalu' yi'ral 'dar ya je diji mbuji dannu dämna Ngwaalu.”

24 Puprang no a papa gwudi giji 'di'ri ngwari dula ngwuci, “Äny gwämnä Ngwaalu gatajiny düwä nyi dami ümimingänü gwüny!”

25 Anni ma Yicu engga ndi ari ngwüji ngwo ndi gwalajanu aar ila ngwaalu ngwoo, ngwugirinya di'rillä ngwuci, “Nga nggwee gwürimü ngwäni gwuru di'rillä diru dä'räng nggwa ang ci

'tüdä 'dünngüngünänü aa'ti gwa gu änänü mana a'tur."

²⁶ A di'rillä ari gwulleny ngwüpälü giji ge gwulleny ngwütü. A giji ru ngwangina nono diju dayu ngwügäbici ngwüjü aar ji ndi ari "Gima ayi."

²⁷ A be Yicu 'di'riyälü ngwüdünäjälä, ngwüdünälä.

²⁸ Anni ma aar ele aar äni ngwu'dun, a ngwoo'ra ngwüngün otacalu jücü ndi ari, "Änyängä larra minyii 'ti burna ndi 'tüyü di'rillä?"

²⁹ Ngwuje be ci, "Di'rillä dannu diru gu no, da aar 'tüyü 'dogo otaci gwe Ngwaalingalu.*"

*A Yicu pälü mana gwani yi'rany yüngün
(Mätä 17.22-23; Luka 9.43-45)*

³⁰ Aar 'tüdä ngeno aar millida Jälil gwe. Aa'ti Yicu bupa nda je le diji dere lenge ngwaalinga,

³¹ ndi ari gwuju ndi enggaci ngwo'ra ngwüngün. Ngwuje ci, "Giji gidi Diji dümnä gadi aar ge gwurlanu aar ätäädä ngwüjü. Ga aar 'rinye, mung jalu yomon tä'ril ga 'di'ra."

³² Aar 'ti be lingidi ngwuja'ri ngwaru ngwe a je yedeny eny ndi otacalu.

*Pani gu'ru giyelenyanu
(Mätä 18.1-5; Luka 9.46-48)*

³³ Aar ila Kaprnawum anni ma aar ji ngwu'dun gidrü, a je Yicu otacalu ngwuje ci, "Yiru ange yanni yigarnata gu kay?"

---

* **9:29** 9.29 Yitab yoko yati ari otaci gwe Ngwaalingalu na määtä ngwädä.

³⁴ Aar be gwugwundi ndi ari ngindenga liju ndi garnati yärü gwanni gwupana gu'ru 'denggenanu.

³⁵ Ngwujalu ngwube urnidi ngwo'ra ngwükajäär je ngwüngün ngwoo ngwuru 'di na rom (12) ngwuje ci, “Manari gwere gwüminä ndi ru gi'ra, gäbïcär ngwo're ngwuji gwodan ngwuru dinäd didi ngwüji 'dar.”

³⁶ Ngwape gijü ganni gooko'ring ngwüdünäjälä gidiliganu ngwümätäni nono ngwuje be ci,

³⁷ “Diji dere danni da gwä'ri yijü yanni yookoriny anaku nggee ngwüriny ngwe ngwüny, digwä'riny, na gwere gwanni gwunyi gwä'ri, gwa'ti gwä'rä änying, ngwube gwä'ri ngindeng gwanni gwükäjiny.”

*Gwanni gwa'ti nje inijä nggwo ar le
(Luka 9.49-50)*

³⁸ A Yuwana ci, “Gwani doorta, änyängä länggädi dijü de'te ndi 'tüyü dijego'ro ngwüriny ngwe ngwunga nyii be etaci ndi ari dä'tüdi dege.”

³⁹ A Yicu ari, “Aa'ti da ang etaci ndi ari diji dere da'ti danni dadi ape yiima ngwüriny ngwe ngwüny ngwube aji ngwo're aar nyi ngwe ondaji ngwuja'ri gwanni ngwuki.

⁴⁰ Ndi ari gwere gwanni gwa'ti nje inijä, gwege gwuru.

⁴¹ Nggwa je ci 'didanu gwere gwanni gwa je ici yaw giny ge ngwüriny ngwe ngwüny nunnu ngaa liru lidi nginde gwanni Gwubrutaar yelenya, 'didanu gwa'ti gwa aar düdiji gu'ru güngün.”

*Ndi gäbici ngwüjü aar ke
(Mätä 18.6-9; Luka 17.1-2)*

⁴² “Na gwere gwanni gwa dudiyi ngindeng gwere giyijänü giyee yooko'riny yämnä 'dünggüny ngwügäbici ngwärrü yi'ral yanni yiki, yaadi jayani aar gekaci lille lipa giligo'ro lüngün aar gatu giyaw.

⁴³ Manari guy gima ru gadi ang gäbici nga ape gwuki, ü'ridädälü mbüny. Yijayana ndi äni giyelenyanu yidi Ngwaalu gwü'rü guy ge'te pu ndi ari nga ele giligä lidi yi'rendeny lanni lati 'ti ayu a'tur ngwuy ngwe rom

⁴⁴ (Ngwaalu, 'Ngwati gu 'ti ngwondem ayu, agu 'ti ligä ayu.')

⁴⁵ Na manari a gora ru gunga ga ang gäbici nga ape gwuki, ü'ridädälü mbüny. Yijayana ndi äni giyelenyanu yidi Ngwaalu gwü'rü gora ndi ari aar ang gatu giligänü lidi yi'rendeny yora yanu rom.

⁴⁶ (Ngwaalu, 'Ngwati gu 'ti ngwondema ayu, agu 'ti ligä ayu.')

⁴⁷ Na manari läy lima ru lunga lanni la ang gäbici nga ape gwuki, gwallädälü mbüny. Yijayana ndi äni giyelenyanu yidi Ngwaalu gwuru gabuluny, ndi ari aar ang gatu giligä lidi yi'rendeny ngwäy ngwänü rom

⁴⁸ ngwaalu,

'Ngwati gu 'ti ngwondem ayu,
a gu 'ti ligä ayu.'

⁴⁹ Ndi ari dji de'te de'te, da yi'rendeny eny

nono gwele ngwümündä.†

⁵⁰ Ngwümündä ngwujaw, ma be ari ngwuma dudi nyirang gwüngün, ngwa aar je nyiriyi mana awa? Rüdär ngwümündä giyigo'ro yalu, ngaa jajidalu ladatalu.”

10

*Ge'te dayu kay
(Mätä 19.1-12)*

¹ A be Yicu gatani ngwaalinga ngwoo ngwele ngwaalu ngwani Yäwüdiyä dambal Ordon. O're a ngwüji ilijä ngwonyadu na anaku äbräjing gu, ngwuje enggaci ngwuja'ri.

² A Ngwübärriji ngwoko ila aar otacalu gwadi aar idäji aar ci, “Yijaw a dur ge'te dayu düngün kaye?”

³ Ngwuje ci, “Müjä ngwara?”

⁴ Aar ci, “Müjä gwaru aar ulli ngwuja'ri aar ngwe ge'te kay.”

⁵ A je Yicu ci, “Müjä gwaru gu no ndi ari yigor yalu yundu, ara je be ülliji ngwuja'ri ngwee ngwani ge'te dayu kay.

⁶ A be 'tu'tu anaku ge'ta gu Ngwaalu didläyü, 'ngwuge'ta duru aar ge'te dayu.’

⁷ Yiru giyee yanni yati gäbici duru ngwube gatani papang gwüngün na nanning aar acidi daw de düngün

⁸ na ngindenga 'dün aar ru ngwangina ngwe'te pu.’ No, la'ti a be rüdi rom, aar be ru le'te pu.

---

† **9:49** 9.49 Ngwümündä ngwati je Ngwüyäwüd äniiji ngwony nono ngwudi mi'rini nono aar je u'diyi giligä. **10:6** 10.6 Täküwin 1.27 **10:8** 10.8 Täküwin 2.24

⁹ Yäy gu no, lanni lima je Ngwaalu gekajidi, diji dere da'ti danni da je gwä'dänü."

¹⁰ Anni ma aar ji 'dunu, a ngwoo'ra ngwüngün otacalu ngwuja'ri ngwe ngwee 'to.

¹¹ A je Yicu ci, "Diji dere danni da ge'te dayu düngün kay ngwagu di'ter, da mi'ri ngwäyänü 'dünggüngün.

¹² Na manari daw dima gatani duru düngün ngwägini gidur di'ter, dimi'ridi ngwäyänü."

A Yicu onjaci yiju yanni yooko'riny
(Mätä 19.13-15; Luka 18.15-17)

¹³ A ngwüji äpijä yiju nunnu ngwuje alliji guy nono a be ngwoo'ra ngwüngün girinya ngwüju.

¹⁴ Anni ma Yicu engga ngwuja'ri ngwee ngwukanu ngwuje ci, "Gäbicär yiju aar ila 'dünggüny aa'ti ya je etaci ndi ari yeleny yidi Ngwaalu yiru yidi ngwüji ngwanni ngwuru nono yiju giyee.

¹⁵ 'Didanu nggwa je ci ndi ari, diji danni da'ti da ape yelenya yidi Ngwaalu nono giju ganni gooko, ya'ti ying gu änanü a'tur."

¹⁶ A nginde mätäni yiju nono ngwuje gatu guy nono ngwuje onjaci.

Damal dinänü
(Mätä 19.16-30; Luka 18.18-30)

¹⁷ Anni ma Yicu 'di'ri gwadi ele, a gur ge'te gwalajanu ngwadacalu gioranu yirku ye ngwuci, "Gwani doorta danni dijaw, yiru ange yanni yinje ärrü nunnu nyi mbuji yu'rina yidi midi gwudi gwur'taling?"

18 A Yicu ci, “Nga gwarra nyi be ci, nggwujaw, diji dere da'ti danni dijaw Ngwaalu ngwuru 'dogo jücü.

19 Nga gwülingidi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuru 'di ngwaru nu, ‘Aa'ti nga gwa 'rinyidi, aa'ti nga gwa mi'ri ngwäyanü, aa'ti nga gwa ru du'ram, aa'ti nga gwa ü'ridä diju yi'duru nono, aa'ti nga gwa ärräji, dinyädi papang gwunga na nanni.’”

20 Ngwuci, “Gwani doorta, ngwuja'ri ngwee 'dar ngwümäti nje 'tu'tu 'di'riny gwälü yogo ye.”

21 A Yicu alliji ngwäy nono ngwombaji ngwämnä ngwuci, “Ngwuja'ri ngwe'te pu ngwo ngwami'ratu. İndi nga je ellang 'dar yanni yätä je nga gegenaci ngwüjü ngwanni ngwuru ngwuwayi nga gwa be äti yu'rina kerala, nga be ila nyi gwujani.”

22 Yi'ral ye giyee a gur i'diyi ngwäyanü kürüng. Ngwele girunu ndi ari nginde gwünänü gwuleny.

23 A Yicu gwurli ngwombajidalu ngwuci ngwo'ra ngwüngün nu, “Yojema ngwüji ngwanni ngwünänü ndi äni giyelenyanu yidi Ngwaalu!”

24 A ngwaalu elalu ngwoo'ra ngwüngün ngwuja'ri ngwüngün a be Yicu gwä'räjänü ngwari, “Gwani yiji, yojema gwuleny ndi äni giyelenyanu yidi Ngwaalu!

25 Yijanalulu torneny ndi damla 'tü küy gidi yibrä ndi ari a diji danni dinänü äni giyelenyanu yidi Ngwaalu.”

²⁶ O're a ngwaalu elanalu ngwoo'ra ngwe aar ondajidi aar ari, “Manari yi'ral yiru gu no, amne yärü gwuru gwanni ngwa mbuji gilanging?”

²⁷ A je Yicu alliji ngwäy nono ngwuje ci, “Yojema gïdiji dümnä a be Ngwaalu, ya'ti ojema. Yi'ral 'dar Ngwaalu ya'ti ojema.”

²⁸ A Butruj ci, “Änyängä lima gatana ngwonyalu 'dar ar ang gwujani!”

²⁹ A Yicu gwä'räcänü ngwuci, “Didanu ngwa je ci, gwere gwa'ti gwanni gwa gatani ngwu'duna na ngwenggen ngwuru ngwur na yera ngwugatani papang na nanni na yiji na giruny güngün gwani äny na gwani ngwuja'ri ngwanni ngwujaw,

³⁰ gwa ami'rati nding je ape yomonanu küü'ri tudini (100) yonyadana gïdïdlä ndee (gwani ngwu'dun, ngweengga ngwuru ngwur na yera, nanninga, yiji na ngwuruny na übïningälü) gïdïdlä ndä'di ndi ila, miding gwudi gwur'taling.

³¹ A be lonyadu lanni gilo liru yi'ra, laji la ji gwodan na lanni liju gwodan, laji la ru yi'ra.”

*A Yicu ondaji yi'rany ye yüngün mana
(Mätä 20.17-19; Luka 18.31-34)*

³² A je Yicu oda kayalu ladi allu Üräjälïm a ngwaalu elalu ngwoo'ra ngwe ngwüngün a yedeny eny ngwüjü ngwanni ngwugwujana je. O're a Yicu apada ngwo'ra ngwükäjäär je ngwüngün ngwoo ngwuru 'di na rom (12) gay ge'te ngwuje ondaci ndi ari yiru ange yanni yadi ele ndi ji 'dünggüngün. Ngwuje ci,

³³ “Alanga ladi allu Üräjälïm, na Gïji gidi Diji dümnä ga aar ge gwurlanu ga aar ätäädä

ngwur'dala ngwanni ngwuru ngweleny na ngwoorta ngwudi yobo ga aar ge obalu giyi'rany ga aar ätädä ngwüjü ngwuru Garany,

³⁴ ga aar ärrī yidäpängä ga aar gwonynya ngwäyänü ga aar pī lalal le ga aar 'rinye. Ga jalu gidimomanu yomon tä'rīl ga be 'dī'rī."

Bupi gwudi Yagub gwenggen gwe gwani Yuwana

(Mätä 20.20-28)

³⁵ A yijī yidi Jäbädī Yagubinga Yuwana gwe ila 'dünggüngün aar ci, "Gwani doorta, änyängä liminä ndi nje ärrījī yi'ral yere yanni yadi ar ye otacalu."

³⁶ A je Yicu ci, "Yiru ange yinana je nda je ärrījī?"

³⁷ Aar ci, "Gäbīcī nje ar ang jicalu a gwe'te jalu kaama a gwe'te jalu kängir ndi näjī gwunga."

³⁸ A je be Yicu ci, "Nga nga la'ti lingidī yi'ral yorto ye ngwaalinga yara ye, ngaa la burni ndi iyī ginya ganni gadi nyi iyī nga nyinyinī nyinyinī gwe gwanni gwadi nyi gwe nyinyine?"

³⁹ Aar ci, "Yäy nyängä la burni."

A je be Yicu ci, "Ngaa la iyī ginya ganni gadi nyi iyī na nyinyinī gwanni gwadi nyi gwe nyinyinī.

⁴⁰ A be jalu kaama güny na kängir güny, yüny yä'tüdi nda je ätädä. Yiru yidi ngwüjī ngwanni ngwügī'tijäär je."

⁴¹ Anni ma gu ngwoo'ra ngwoo 'dī (10) 'dingini no, aar kanu ngwuja'ri ngwudi Yagub-inga Yuwana gwe.

⁴² A je Yicu urnidi gwüpäng ngwuje ci, "Ngaa lilingidī ndi ari lanni lati aar je engga liru ngweleny ngwudi didlä ngwati ruyi ngwüjü yelenya

yiima ye, na lanni liru yi'ra yegen lati aar je gu pä yelenyala.

⁴³ A be aa'ti yi'ral giyee ya ji 'danggalanu, manni gwanni gwa minī ndi ru dījī dipa 'danggalanu, gābīcār ngwuru dīnād dalu.

⁴⁴ Gwanni gwa minī ndi ru gi'ra, gābīcār ngwuru dīnād didi ngwūjī 'dar.

⁴⁵ Ndi ari 'to Gījī gidi Dījī dūmnā ga'ti indādi ndi aar āpījī yiiru a be gīndādi ndi āpījī ngwūjū yiiru na ndi dudiyi ligo'ro lūngūn nunnu ngwū'rā ngwūjālū ngwonyadu."

A Yicu u'riyi Bartimawujing nono gwūrīmū ngwāy

(Mātā 20.29-34; Luka 18.35-43)

⁴⁶ Aar be ila ngwaalu ngwani Ariya. Anni ma Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwūngūn na ngwūjū ngwonyadu ji ndi 'tū aar gatani gūndārā gani Ariya, a gur gīrīmū ngwāy gani Bartimawuj (yani gījī gidi Timawuj) gijalu kay gilānī ndi geraci ngwūjū guy.

⁴⁷ Anni mung 'dingini Yicu gwe gwudi Najrang ngwūrri dula ngwari, "Wā Yicu Gījī gidi Dāwūd, ang inā."

⁴⁸ A ngwūjī girinya nunnu ngwugwugindi ngwūrānī dula gwulleney ngwari, "Gījī gidi Dāwūd, inādīny."

⁴⁹ A Yicu dūnī ngwari, "Urnidar." No, aar urnidi guru nggoo gīrīmū ngwāy aar ci, "Ju be 'dāny nga 'dī'rālū nggwoone gwurnidanga."

⁵⁰ Ngwū'dī'rā ngwugatu direda dūngūn gay ge'te ngwū'dī'rā ngwila ndi Yicu.

⁵¹ A Yicu ci, "Yiru ange yinana je nga je ārriji?"

A gur nggoo gürimü ngwäy ci, “Gwani doorta, äny ngwunana ndi ombajidalu.”

⁵² A Yicu ci, “İndi, ämni Ngwaalu gwunga gwuma ang u'riyi nono.” Puprang no, ngwu'ri ngwäy ngwü'di'ri ngwugwoda Yicung kayalu.

11

A Yicu äni Üräjälim yelenya

(Mätä 21.1-11; Luka 19.28-40; Yuwana 12.12-19)

¹ Anni ma Yicunga ngwo'ra ngwe ngwüngün ji gito gito Üräjälim, aar ila kündär gani Bidbaji na kündär gani Bidaniya Gidotr gidi Ngwüminiti, a Yicu ükäji ngwo'ra ngwüngün rom

² ngwuje ci, “İndär ngwu'dunanu ngwujica je gweere ma aang ji gito ladi äni, ngaa la mbuji gindü'ri giru damal gige kannalu ga'ti gu diji ändälä a'tur ngaa gwä'dädälü ngaa ge ila ngene.

³ Manari diji dere dima je otacalu nu, ‘Ngaa larra ma aang ärrü yi'ral giyee?’ car, ‘Ginana Deleny ging be gwä'ra puprang.’ ”

⁴ Aar ele aar mbuji gindü'ri giru damal gige kannalu gilängir poor anni ma aar ji ndi gwä'dälü,

⁵ a je ngwüji otacalu ngwanni ngwuju ngwüdünü ngeno, “Ngaa larra ma aang gwä'dä gindü'rälü?”

⁶ Aar je ondaci ngwuja'ri anaku ca gu Yicu, a je ngwüji gäbici aar ele.

⁷ Aar ape gindü'ri giru damal aar ge ila ndi Yicu aar gu gillici ngwuredala ngwudi gennala ngwegen a gu Yicu allala.

⁸ Na ngwüjï ngwonyadu 'dï'rï aar gilici ngwuredalu ngwegen kayalu a ngwüjï ngwoko ü'rï'tä ngwaa'ri ngwurunyaanu aar je gilicijälü kayalu.

⁹ Ngwüjï ngwanni ngwumadina na ngwanni ngwïndï gwodan aar ürri dula aar opepala aar ari,

“A Ngwaalu näjïni!”*

“Gwonjacaar gwanni ngwïndï ngwüriny ngwe ngwudi Deleny!”

¹⁰ “Gwonjacaar gwanni gwïndï yeleny ye yidi digüürnä dege dani Däwüd!”

“A Ngwaalu näjïni kerala!”

¹¹ A Yicu äni Üräjälïm ngwele ngwäni ngwämrä ngwudi gobo. Anni mung ombajidalu 'dar, a be lingen lïndï be 'di ngwuru digera, ngwü'tü aar ele ngwoo'ra ngwe ngwükäjäär je ngwüngün ngwuru 'dï na rom (12) kündär gani Bidaniya.

Yicu na dimnigor
(Mätä 21.18-19)

¹² A dilu danu anni mung ji ndi gatani gündärä gidi Bidaniyang, a ngwamu enyanu.

¹³ Ngwengga dimnigora ngwaalu ngwolau dinna ngwäni ngwila gwaadi gu mbuji yimnigora, anni mung obani, ngwu'ti mbuju gony gere

---

* **11:9** 11.9 Ngwuja'ri ngwee Yïbrïyängä ngwari, “Awosanna” ngwani gïlängidiyi nje. **11:9** 11.9 Mäjïmür 118.25-26

ngwube mbuji ngwäni 'dogo ndi ari gaji ga'tina rüdi gati ge yimnigor 'ri'ri.

¹⁴ A Yicu ci daa'ri, "A gwa'ti ba be gwa 'ri'ri a'tur ndi aar gu eny yimnigora." A gu ngwoo'ra ngwüngün 'dingini nggu ari no.

A Yicu linynyi ngwüjü ngwämrä ngwudi gobo (Mätä 21.12-17; Luka 19.45-48; Yuwana 2.13-22)

¹⁵ Obanar gu Üräjälim, a Yicu äni ngwämrä ngwudi gobo ngwümätä ngwüjü ngwanni ngwati illidi ngenone ngwuje linynya ngwügwü'rübäji ngwümbürälü ngwudi üpiyi ngwü'rinyänü na yüü'ri yati gu ngwüji jalu aar ellang amaam

¹⁶ ngwüminici dijü dere ndi ü'rü ngwämränü ngwudi gobo dapu ngwony ngwudi ngwiliny.

¹⁷ A anni mung ji ndi enggaci ngwüjü ngwuje ci, "Ya'ti üllinä kitabanu ndi ari, 'Ngwu'dun ngwüny ngwuru

ngwu'dun ngwudi otaci Ngwaalingalu ngwudi ngwüji giyen 'dar'?

Ngwuma je be ruji, 'ngwubang ngwudi yu'ram.'"

¹⁸ A gu ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwoorta 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar mini gay gadi aar ge 'rinye a je be yedeny eny 'dünggüngün ndi ari ngwüji 'dar ngwuma dibi ngwuja'ri ngwüngün.

¹⁹ Anni ma ngwaalu ru digera, aar 'tü aar gatani gündärä.

A dimnigor undi (Mätä 21.20-22)

²⁰ Dilu danu, aar ji ndi ele kayalu, aar engga dimnigora dima undi 'tu'tu ngwuwalu.

²¹ A Butruj diwayini ngwuci, “Gwani Doorta, ombaja kuni dimnigora danni di'täjä gu ngwünyü lungge dima undi!”

²² A je Yicu ci, “Ämnär Ngwaalu,

²³ nggwa je ci 'didanu ndi ari, manari diji dere dima ci geno nggee, “Di'rü, gätinä giyaw,’ ngwu'ti be ümimänü giligoranu lüngün ngwube änni Ngwaalu ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwondajing je ngwa gu ru anaku arung gu, ngwa aar je ärriji.

²⁴ Yäy gu no nggwa je ci ndi ari yere 'dar yanni yada ye otaci Ngwaalingalu, ännä Ngwaalu ndi ari yima je mbuji na ya ru yunga.

²⁵ Na manari nga gwuma dünälä ndi otaci Ngwaalingalu, manari nga gwümätijä diju dere yi'ralalu yere giligoranu, düdänijänü nunnu Papa gwunga kerala gwa ang düdänijänü 'to giyi'ral yunga yanni yiki.

²⁶ (Ma be ari ngaa lima 'ti düdänijä ngwüjänü ndi ke gwegen 'danggalu, ara je mine Papa gwalu gwudi gerala düdänijänü 'to awa ndi ke gwalu 'dünggüngün.”)

*A Ngwüyäwüd utalu yeleny ye yidi Yicu
(Mätä 21.23-27; Luka 20.1-8)*

²⁷ O're aar obana Üräjälim, anni ma Yicu ji ndi elellalu ngwämrä ngwudi gobo, a ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwoorta ngwudi yobo na mbumbunga aar ila 'dünggüngün.

28 Aar otacalu aar ci, “Yeleny yindi ne yanni yata ye ape yi'ral giyee? Yärü gwanni gwätädä je 'di ngaa ye ape yiiru giyee?”

29 A je Yicu ci, “Nggwa je otacalu ngwuja'ri ngwe ngwe'te pu, enggaciny nje nggwa je be enggaci 'to ndi ari yeleny yape nje ne yärriny ye yi'ral giyee.

30 Nyinyini yaw ye gwudi Yuwana gwindi Ngwaalu gwalla gwindi ngwüji ngwümnä? Ondaciny!”

31 Aar ondajidi aar ari, “Ma ar ari, ‘Gwindi Ngwaalu,’ gwunje ci, ‘Nгаа mine arra ma aang 'ti ämnäcä?’

32 Manari a lima ari, ‘Gwindi ngwüji ngwümnä’ ngwüji ngwunje 'di'ra nono.” (A je be yedeny eny ngwüji, ndi ari ngwüji 'dar ngwümäti ngwuja'ri ndi ari Yuwana gwuru dijir 'didanu.)

33 No, aar gwä'raci Yicunganu aar ci, “Gwa'ti nyii gwe lingidi gwindi ne.”

A je Yicu ci, “A mine äny 'to gwa'ti gwa je enggaci ndi ari nggwati ärrü yi'ral giyee yeleny ye yidi yärü.”

12

Mi'ri ngwuja'ri gwani ngwäänü (Mätä 21.33-46; Luka 20.9-19)

1 A be Yicu 'di'ri ndi ondaci ngwüjü ngwuje mi'rici ngwuja'ri ngwuje ci, “Gur ge'te gikwüdi yügiri gidaartanu ngwuje gwalaci ngwuge'te ngwaalinga ngwudi ündi yügiri ngwuge'te gangida. Ngwube gätijäni ngwäänä aar ombaci ngwü'di'ri ngwele ngwaalu ngwolanu.

² A gaji ila gidi uni ngwükäji dīnädä dūngūn ngwäänū ndi ari aar äkijä yūgīrī gidaartanu.

³ Aar be määtä dīnädä aar pī aar linynya ngwuy ngwanu.

⁴ Ngwo're ngwükäji dīnädä di'ter, o're aar mi'rīdä ki'rala aar ärrä yīrgīnā.

⁵ Ngwo're mana ngwükäji dīnädä di'ter, ndoo, aar määtä aar 'rinye. Ngwo're ngwuje ükäji ngwu'ter ngwonyadu ngwoko aar je pī, na ngwoko aar je 'rinye.

⁶ Ngwube diwayinalu gwe'te pu nding ükäji, gījū gūngūn ganni gāmning ngwükäjälū gwodan ngwari, 'La je yedeny kīji gūny.'

⁷ A ngwäänū ondajidi kījälä gūngūn aar ari, 'Nginde gwuru be nggwee gwudi yu'rin. Ilar ar määtä ar 'rinye nunnu a yu'rin ru yege.'

⁸ No, aar määtä aar 'rinye aar ape aar gatu kulu poor gidaarti didi yūgīrī.

⁹ Gur gidi daarti didi yūgīrī gadi be ärrī ange? Nginde gwila gwa 'rinye ngwäänā ngwoo gwa pe daarti didi yūgīrī ding ätädä ngwäänā ngwu'ter."

¹⁰ Ngwuje ci, "Ngaa la'ti ulu ngwuja'ri ngwudi gitab ngwanni ngwaru,

'Go'rr ganni gi'dūnyīdādī ngwūjälū ngwanni ngwati oda,

giuru ganni gima ru go'rr giuru gidingo.

¹¹ Deleny diru dārrū yi'ral giyee,

a yima ru yiima 'ter ngwāyānū 'dengge'?"

¹² Aar be mīnī gay gadi aar määtä ndi ari ngindenga lima lenge ndi ari Yicu gwābīngādī

'denggegen. A je be yedeny eny ngwüji ngwonyadu. No aar gatani aar ele.

*Gï'tiji delenya didi Rumang dulba
(Mätä 22.15–22; Luka 20.20–26)*

¹³ Aji aar ele aar ükacä Yicung Ngwübärriji na ngwüji ngwudi Yirüdij ndi aar mätädä ngwuja'ri ngwere ngwulem ngwanni ngwuki.

¹⁴ Aar ila 'dünggüngün aar ci, “Gwani doorta, nyängä lilingidi ndi ari nga gwuru diji dati ondaji ngwuja'ri ngwindi kayalu, ndi ari nga gwati 'ti ge'taja ngwüji ngwäyanü ndi ari ngwani yärüngä, ati ang be enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwindi kayalu ngwuru 'didanu. Yijayi gu ndi nyii gi'tiji Delenya didi Rumang dani Gayijar dulba gwalla ya'ti jaw?
*

¹⁵ Nyii ge'te gwalla nyii 'ti ge'ta?”

A Yicu lenge yimur'tunya yegen ngwuje ci, “Ngaa larra nyii be idäji? Ätädiny 'di dinar nyi ombaji.”

¹⁶ Aar ätädä bartad. Ngwuje ci, “Gi'remna nggee gidi yäru giru? Na yuuli giyee yüllinä?”

Aar ci, “Yidi Deleny didi Rumang dani Gayijar yiru.”

¹⁷ A je Yicu ci, “Ngwong ngwudi Deleny didi Rumang dani Gayijar, ätädär je Delenya didi Rumang na ngwong ngwudi Ngwaalu, ätädär je Ngwaalinga.” A je ngwe ngwaalu elalu ngwuja'ri ngwüngün.

---

* **12:14** 12.14 Deleny didi Rumang dati aar ci, “Gayijar.”

*'Di'ri gwudi ngwüji ngwayu
(Mätä 22.23-33; Luka 20.27-40)*

¹⁸ A be Ngwüjändügi ngwanni ngwati ari 'di'ri gwa'ti gwudi ngwüji ngwayu ila ndi Yicu gwadi aar otacalu

¹⁹ aar ci, "Gwani doorta, Müjä gwullu ndi ari manari diweengga dima ayi ngwugatani dayalu düngün ngwu'ti äti yijü, a gwenggen ape dedela ngwulengaci gwenggen yijü.

²⁰ A be yiji yiju yiru yengga kwo'ra tä'r'il (7) a be Gaanni agu ngwayi ngwu'ti lingetana yijü.

²¹ A Gwoone ape. Ngwo're ngwayi ngwugatani da'ti lingiti, a Gwallu ape. Ngwo're ngwayi ngwugatani da'ti lingiti.

²² Aar gu ele 'di aar medadi 'dar kwo'ra tä'r'il (7) aar 'ti gatana gijälü gere a be gwodanalü a daw ayi 'to.

²³ A be gomon gidi 'di'ri giyi'ranyanu, daw ndoo dadi be ru didi yäru gwe'te gwe'te 'dar kwo'ra tä'r'il (7)?"

²⁴ A je Yicu ci, "Nгаа lidudu, ngaa la'ti lingidi ngwuja'ri ngwe gwudi gitab na yiima yidi Ngwaalu yorto ye ngwaalinga.

²⁵ Ma ji ma ngwüji 'di'ri ngwanni ngwayu, ngwa'ti ba be ngwagu aar ägini, ngwadi ru nono yi'rrä yidi gerala.

²⁶ A be gwenene ngwuja'ri ngwani a ngwüji 'di'ri, ngaa la'ti ulu ngwuja'ri kitabanu gidi Müjä gwudi da'ri danni du'du ndi ari Ngwaalu gwondaca Müjäng ngwuca? Gwuca Müjäng, 'Äny gwuru Ngwaalu gwudi Äbräyim, Ngwaalu gwudi Ijaag na Ngwaalu gwudi Yagub.'

27 Nginde gwä'tüdi Ngwaalu gwudi ngwüji ngwanni ngwayu, ngwube ru Ngwaalu gwudi ngwüji ngwanni ngwumidu. Yäy gu no, ngaa lidudu gwulleny!"

*Ngwuja'ri ngwanni ngwojemana gu'ru
(Mätä 22.34–40; Luka 10.25–28)*

28 A doorta de'te didi yobo ila ngwuje 'dingini ndi aar garnati. Anni mung engga ndi ari lima je Yicu gatu ngwuja'ri ngwe ngwüngün ngwujaw, ngwotacalu ngwuci, "Ngwuja'ri ngwändi ne ngwuja'ranu 'dar ngwanni ngwojemana gu'ru?"

29 A Yicu ci, "Ngwuja'ri ngwanni ngwojemana gu'ru ngwuja'ranu 'dar ngwuru ngwee ndi ari, "Dinginar liru ngwüji gwudi Yijiräyil, Deleny diru Ngwaalu ngwege, diru Deleny de'te pu.

30 Ämnä Delenya diru Ngwaalu ngwunga ligor le lunga ku na lingeno le lunga ku na ya'rany ye yunga ku na yiima ye yunga ku.'

31 Na ngwuja'ri ngwanni ngwugwujanalulu mana ngwuru ngwee ndi ari, 'Ämnä gwanggalu nono ata gu änni ligo'ro lunga.' Ngwuja'ri ngwere ngwa'ti ngwanni ngwojemana gu'ru ngwuja'ri ngwee rom (2)."

32 A be doorta ndoo ci, "Nga gwätiyä ngwuja'ri ngwäyänü gwani Doorta, ndi ari Ngwaalu ngwuru Ngwaalu ngwe'te pu na ndi ari ngwa'ta be ngwere a be nginde ru.

33 Na ndi änni ngindeng ligor le lunga ku na bebere gwe gwunga ku na yiima ye yunga ku na ndi änni gwanggalu nono ligo'ro lunga

yiru yanni yojemana gu'ru ndi gi'tiji Ngwaalinga de'renya na mi'rining nono.”

³⁴ Anni ma Yicu engga ndi ari nginde gwuma gwä'räjänü ngwuja'ranu bebere gwe gwujaw, ngwuci, “Nga gwa'ti ola ngwaalinganu giyeleny yidi Ngwaalu.” 'Tu'tu gaji nggoo, aa'ti ba be diji dere ädinä ndi otacalu mana ngwuja'ri ngwe ngwere.

Gwanni Gwubrutaar yelenya na Däwüd

(Mätä 22.41–46; Luka 20.41–44)

³⁵ Ju gu Yicu ndi enggaci ngwüjü ngwämrä gwudi gobo, ngwutalu ngwari, “Awa gu ati be ngwoorta gwudi yobo ari gwanni Gwubrutaar yelenya gwuru giiji gidi Däwüd?”

³⁶ A mine Däwüd ondaji ligo'ro le lüngün Ligirim le ngwari,

'Deleny dica Delenya düny,

Jalu kaama güny

'di nga gi'tiji güwänälü gunga

giyoranu yunga.'

³⁷ Däwüd nginde ligo'ro le lüngün, gwucung 'Deleny.' Ngwube ru giiji güngün awa?”

A ngwüji ngwonyadu geraji läni ngwujayanu.

Girinya gwani arngani ngworta gwudi yobo

(Mätä 23.1–36; Luka 20.45–47)

³⁸ Ngwuji ndi ondaci ngwüjü ngwuje ci, “Arn-ganar ngworta gwudi yobo. Ngwati jada ndi elellalu ngwured ngwanu ngwola a je ngwüji aganni ngwaalu gwudi ngwiliny

39 a je ngwüjji ge'talu ngwudu'rala ki'ra ngwämrä a je ngwüjji denya ngwaalu ngwudi yi'rinyinä.

40 Ngwati i'däji ngwedelanu aar je apada ngwu'duna ngwegen ma aar otaci Ngwaalingalu, aar iringini oleye gwe ngwuja'ranu. Ngwüjji ngwanni ngwuru gu no, ngwuru ngwanni ngwadi aar ngwe obalu gwulleney."

Dedel diru diwayi

(Luka 21.1-4)

41 A Yicu jalu aar gwomajidanu ngwaalinga ngwe ngwati gu ngwüjji ge'te ki'du. Ngwombaji ngwüjju ngwonyadu ngwanni ngwünänü aar ge'te gwegen gwonyadu.

42 A be dedel diru diwayi ila ngwugatu bartadalu ngwäy rom gwuru gu'ru gooko'riny 'dogo.

43 A Yicu urnidi ngwo'ra ngwüngün ngwuje ci, "Nggwa je ci 'didanu, dedel ndee diru diwayi, dima ge'te ki'du gwonyadana ngwüjji 'dar.

44 Ndi ari ngwüjji 'dar ngwuge'ta gwooko koola gegen gonyadu gätäär a be ndee, dige'ta giywayi yüngün 'dar gwanni gwätäng."

13

Yicu gwondaju geradalu gwe gwudi gobo

(Mätä 24.1-2; Luka 21.5-6)

1 Anni ma Yicu ji ndi gatani gobo, a doo'ra de'te ngwoo'ranu ngwüngün ci, "Ombaja kuni gwani Doorta, yo'rra giyee yipa yipa! Na ngwu'dun ngwee jayar gu yi'remna!"

2 A Yicu ci, "Nga gwänggädi ngwu'duna ngwee ngwupa, gaji ga ji gila, go'rr gere ga'ti

ngene ga gätinäni kwenggenala. 'Dar ya gätini gidiyängälü.

*Yi' remna yadi inggidi medading gwudi didlä
(Mätä 24.3-14; Luka 21.7-19)*

³ Anni ma Yicu ji ndi jalu Gidotrala gidi Ngwüminiti aar gwomajidanu gobo ge, a Butruj na Yagub na Yuwana na Andrawuj otacalu jücü aar ci,

⁴ Enggaci nje, yi'ral giyee yadi ji jadu na yiru ange yadi ru yi' remna yanni yadi inggidi ndi ari gaji gima be ila nunnu 'dar giyee yadi be ele ndi mbuti?"

⁵ A je Yicu ci, "Arnganar aa'ti diji dere da je i'däjänü.

⁶ Lonyadu la ji lila ngwüriny ngwe ngwüny la ari, 'Äny gwuru gwani nginde,' na la aar je i'däjänü lonyadu.

⁷ Ma ji ma aang 'dingini yäärä ye ngaa 'dingini yi'ral ye yani yäärä, aa'ti be ngaa lobadi yigoralu. Yi'ral yanni yiru gu no yadi ji a be medadi gwa'tina gito.

⁸ Ngwüji ken ngwa 'di'rä ngwüjü nono ken gi'ter na yeleny ken ya 'di'rä yelenya nono ken gi'ter na ngwaalu ngwa lagadalu giyen mbüny mbüny na ngwamu ngwa ji. Yajima yiru giyee yanni yiru gi'ra."

⁹ Ngwuje ci, "Ngaa be arngani. Ndi ari la je apada ngwämrä ngwudi pi yelenya la je pi ngwacal ngwe ngwämrä. Na gwani äny, ngaa la düni ngwäyänü ngwudi ngwartan na ngweleny ngaa ru ladi inggidi 'denggen.

10 Na ngwuja'ri ngwujaw ngwa aar ngwe ondaci ngwüjü giyen 'dar gwerre gwerre.

11 Ma be ari lima je ummi ara je apada ngwelenyanu, aa'ti be yigor ya je pïdänänü ngwuja'ri ngwanni ngwada ngwe ari. Ngaa je be ondaji 'dogo ngwanni ngwadi aar je ätädä kaji nggoo ndi ari ngaa lä'tüdi ladi ondaji a be Ligï'rim liru lanni Liju'ru."

12 Ngwuje ci, "A diweengga da gwurlanu gwenggen gwe gwa aar ape gwa aar 'rinye, na papa gwa gwurlanu gïji ge güngün. Na yïji ya nyortaci papanga janu legen la aar je 'rinye.

13 Na ngwüji 'dar ngwa je ke ngwäy gwani äny, a be gwanni gwa mätinälü 'di'däny 'di aar medadi, gwa gilängidini."

Yütä yanni yiru yedeny

(Mätä 24.15-28; Luka 21.20-24)

14 Ngwuje ci, "Ma ji manari ngaa lima enggada yütä yanni yati rngiyi ngwüjü aar je gäbici aar gatani ngwaalinga yanni yaru ye dïjir dani Daniyal yima ji kobo ngwaalu ngwanni ngwa'ti ngwadi aar gu ji, gwanni gwati uli ngwulenge yi'ral yorto ye ngwaalinga. Gäbïcär je be lanni gilo Yäwüdiyä, aar abra da giyenala.

15 Gäbïcär be gwanni gwujalu ngwu'dunala aa'ti gwüllädälü na ngwäni gidrü ndi 'tüyä gony gere.

16 Aa'ti dïji danni da ji gitäny, da kwodalü 'dunu ndi ape direda düngün.

17 Wäjī ngwani ngwaw ngwanni ngwuju ngwari ngwe na nanninga lanni li'riya giyomon giyoo!

18 Otacar Ngwaalingalu ndi ari aa'ti yi'ral giyee ya ji digo de,

19 ndi ari dirbä da ji dipa giyomon giyoo, danni dikalu gikidang, dere da'ti gu ju diru gu no 'tu'tu ge'ta gu Ngwaalu didläyü ndee 'di gwenene na da'ti da ji dere diru gu no mana a'tur.

20 Adinari aa'ti Ngwaalu ü'rīdī yomonanu giyoo, dījī dere da'ti daadi midi a be gwani ngwūjī ngwanni ngwäbrüŋ je ngwube ülläji yomonalu aar ru yooko.

21 Kaji nggoo, manari dījī dere dima je ci, 'Ilar, gwanni Gwubrutar yelenya nggwo ngene!' na ara je ci, 'Ar ele nggwo ngenone,' aa'ti la je ämnäcī.

22 Ndi ari ngwu'duru ngwonyadu ngwani lanni librutar je yelenya na ngwījīr ngwonyadu ngwa ji ngwa 'tädlü ngwa ärrī yi'ral yiru yi'remna 'ter ngwa ape yiima ndi i'däji ngwūjänü ngwanni ngwäbräär je ma gay ji.

23 No, arnganar be, äny gwuma madinana nggwuma je ondacani ngwuja'ri ngwee 'dar."

*Ila gwudi Gijī gidi Dijī dümnä
(Mätä 24.29-31; Luka 21.25-28)*

24 Ngwuje ci, "A be giyomon giyoo, yi'ral yanni yadi gwujana dirbä ndoo,
'lingen la ru dirim

na buri gwudi düüwä gwa erne.

25 Yuurum ya mi'ri'ta kerala,

na ngwong 'dar kerala ngwa lagadalu.'

²⁶ Kaji nggoo, ngwüji ngwa be enggada Gijü gidi Dijü dümnä güllü giyibä'ralä yiima ye yipa na näji.

²⁷ Gwa be ükäjä yi'rrä yüngün nunnu aar gwä'rajä ngwüjalü ngwüngün ngwanni ngwäbrinä giyumil kwo'rongo ngwaalu ngwurmitu gu diyäng na 'di ngwaalu ngwurmitu geralu."

*Lingidär dimnigor de yorto ye ngwaalinga
(Mätä 24.32-35; Luka 21.29-33)*

²⁸ Ngwuje ci, "Gweneno, lingidär dimnigor de yorto ye ngwaalinga ndi ari, ma ji ma yi'rina yüngün igili aar 'tudinä ngwäni ngwüngün, nga lenge ndi ari yirram yima ja gito.

²⁹ Yäy 'to ma ji ma aang engga yi'ral giyee ma aar ji, lingidär be ndi ari yima ja gito, yima ja gito gilängir.

³⁰ Nggwa je ci 'didanu ndi ari gimaad nggee, ga'ti ga medadi 'di a yi'ral giyee 'dar ila aar ji.

³¹ Gere na diyäng la ji la dudi a be ngwuja'ri ngwüny ngwa'ti ngwa dudi a'tur."

*Gomon na gaji ga'ti linginna
(Mätä 24.36-44)*

³² Ngwuje ci, "Dijü dere da'ti dilingidi gomom ge na gaji ge nggä'di yorto ye ngwaalinga. 'Di yi'rr 'to yidi gerala na Giji, ya'ti aar ye lingidi yorto ye ngwaalinga a be Papa ru gwe'te pu gwülingidi.

³³ Arnganar be ngaa jalu ngwäy ngwe! Ndi ari ngaa la'ti lingidi gaji ganni gadi ge yi'ral giyee ji.

³⁴ Yadi ru nono diji di'di'ru ngwele ken golanu ngwube gätijäniji ngwinäda ngwüngün ngwu'duna ngwuje ruji yi'ra ngwuje gegenacani yiiru a dinäd ape yiiru yüngün ngwoladani dangida gilängir ndi ari ngwuge'te ngwäyälü."

Ngwuje ci,

³⁵ "Yäy gu no, arnganar be ndi ari ngaa la'ti lingidi ndi ari gur gidi ngwu'dun gadi ila jadu. Gila digera de, gila diligeny danu, gila gokto ge na gila dilu danu.

³⁶ Manari gima ilalu 'dür no, aa'ti ga je mbuji lindru.

³⁷ Yanni yica je ye, yiny ye ci ngwüjü 'dar ndi ari, 'Arnganar!' "

14

Aar iniji Yicung Bidaniya ndi aar 'rinye

(Mätä 26.1-5; Luka 22.1-2; Yuwana 11.45-53)

¹ A yomon jalu rom yadi ye Yi'rinyinä ji yidi Dambdani na Yi'rinyinä yidi Ligi'ra. A ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwoorta ngwudi yobo ji ndi mini gay gadi aar ge mätä Yicung nyim aar 'rinye.

² Aar be ari, "Ya'ti ya gu ru giyomon yidi yi'rinyinä ya gäbici ngwüjü ngwa 'di'riyi yära."

Aar bruti Yicung Bidaniya

(Mätä 26.6-13; Yuwana 12.1-8)

³ A gaji ganni gima ge Yicu ji Bidaniya, ngwuji ndi ndralu girel ge gidimbürälü ndi eny ngwu'dun ngwudi gur gani Jamaan gwanni gwuru Daamu gwerre, a daw de'te ila dapu gibüngä giru go'rr gidi yila yiru gi're'reny

yonyadu ngwiliny yidi nārdīn 'didanu ngwila ngwukiyi gibūngā ngwübälājī Yicung gi're'renya ki'ranu.

⁴ A ngwūjī ngwoko kanu ngwanni ngwuju ngeno, aar ari, “Ange gwuru a be gi're'reny nggee reny geradalu?”

⁵ Gaadi illinī gaadi apa ngwū'rinyā ngwanni ngwati ngwe ngwūjī ape yiiru dīdlāyū ngwanni ngwaadi aar je gegenaci ngwuwaya.” Aar ji ndi girinya dayu gwuleny.

⁶ A je Yicu ci nu, “Gābīcār dadi aang ābīngīnānū didang. Diminy ārrījī yi'ral yanni yijaw.

⁷ Ndi ari ngaa gilo ngwuwayinga le yomon 'dar, ma aang bupi nda je āpījī yi'ral yijaw, ya je burni nda je āpījī. A be āny, a la'ti la ji yomon reny.

⁸ Dima egenanalu dima ārrī yi'ral yanni yiming je burni ndi ārrī diminy bālājī gi're'renya nono gani ja'rimani gwudi gatidi gwūny.

⁹ 'Didanu nggwa je ci ndi ari ngwaalu 'dar gīdīdlā ngwanni ngwa aar gu ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwujaw, yanni yima je daw ārrī ya aar ye ondaci ngwūjū gwani diwayini ngindeng.”

*A Yāwūdā gwurlanu Yicu gwe
(Mātā 26.14–16; Luka 22.3–6)*

¹⁰ A be Yāwūdā gwani Ājīgāriyūti gwanni gwuru doo'ra ngwoo'ranu ngwudi Yicu ngwanni ngwuru 'dī na rom (12) 'dī'rī ngwele ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny nunnu ngwuje eng-gaci gay ganni gadi aar ge mātā Yicung.

¹¹ Anni ma aar gu 'dingini ngwuja'ri ngwee no, aar jayanu aar ci gwa aar ätäädä ngwü'rinyä. No ating mini gay gading ge määtä Yicung ngwuje ätäädä.

Eny gwudi Deleny gwudi Dambdani

¹² Gomon ganni giru gi'ra Giyi'rinyinä yidi Ligi'ra, Ngwüyäwüd ngwati gu mi'rini nono yirany ye yanni yiru ngwamal yidi Yi'rinyinä yidi Dambdani. A ngwoo'ra ngwükäjäär je ngwudi Yicu otacalu aar ci, "A gwunana ndi nyii ele nyii ja'rimada ngwaalinga ne ngwada gu eny Giyi'rinyinä yidi Dambdani?"

¹³ No ngwükäji ngwo'ra ngwüngün rom ngwuje ci, "İndär kündär ngaa la mbudi gurnga le gapu diiti didi yaw. Gwujanar.

¹⁴ Ngaa ondaci guru gidi ngwu'dun ngwading gu äni ngaa ci, 'Doorta dutalu, ngwu'dun ngwanna ngwadi nyii gu eny Giyi'rinyinä yidi Dambdani ngwoo'ra ngwe ngwüny?'

¹⁵ Nginde gwa je be enggaci gimbang alu nggwe gongranu giligicinalü gigi'tinä mama, ngenone ngaa gu be ja'rimada yi'ral ar gu eny giyi'rinyinä."

¹⁶ A be ngwoo'ra rom ngwüngün 'tü aar ele kündär aar je mbuji yindi gu anaku ca je gu Yicu. No aar ge'te yi'ral yidi eny Giyi'rinyinä yidi Dambdani.

¹⁷ Anni ma ngwaalu ru digera, aar ila ngwoo'ra ngwe ngwükäjäär je ngwüngün ngwuru 'di na rom (12).

¹⁸ Anni ma aar ji ndi ndralu yirel ye gidimbür didi eny, a Yicu ari, "'Didanu nggwa je ci

nu, gwe'te nggwo 'danggalanu gwadi nyi gwe gwurlanu, nginde gwe'te gwanni nggwo gwitiiny gwe."

¹⁹ Aar ji ngwäyanü kürüng aar otacalu rung rung ati a'ri nggwee ci, "Äny gwuro?"

²⁰ Ngwuje be ci nu, "Nginde gwuru gwe'te 'danggalanu 'di na rom (12) gwanni gwuduwa-jiiny gwe yona kinyanu.

²¹ Giji gidi Dijji dümnä gadi ayi anaku üllinäär gu gwani nginde. A be wäji bi gwani dijji ndoo dannu dadi gwurlanu Giji ge gidi Dijji dümnä! Yaadi jayani adinari ngwu'ti linginä."

Eny gwudi Deleny

(Mätä 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Küründüj 11.23-25)

²² Anni ma aar ji ndi eny a Yicu ape gona ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwü'ränü ngwätädä ngwoo'ra ngwüngün ngwuje ci, "Apar, ngwang-inu ngwüny ngwuru ngwee."

²³ Ngwo're ngwape ginya ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwuje ätädä aar gu iyi ngindenga 'dar.

²⁴ Ngwuje ci, "Yin yüny yiru giyee yani gekajidi. Yirädälü yani ngwüji ngwonyadu.

²⁵ 'Didanu nggwa je ondaci ndi ari yä'tüdi ba be yadi nje iyi yidi yügiri 'di a gomoni ila nggä'di ganni ginje ge iyi yanni yiru yiyang giyelenyanu yidi Ngwaalu."

²⁶ Anni ma aar ge'te delnga, aar 'tädä aar ele aar allu Gidotr gidi Ngwüminiti.

A Yicu pälü nyi'rini gwe gwudi Butruj

(Mätä 26.31-35; Luka 22.31-34; Yuwana 13.36-38)

27 A je Yicu ci nu, “Nga nga 'dar, a liny o'ra giyora komon gidi gweneng,” ndi ari yüllinä yaru nu,

“ ‘Nggwa mi'ri do'ra

a ngwangal ki'doonga ngwa badalu.’

28 A be minyi 'di'ri, nggwa je dalmacani nggwele Jälil.”

29 A be Butruj ari nu, “Manari lima aang o'ra giyora 'dar, äny gwa'ti gwa ang o'ra giyora.”

30 A be Yicu ci nu, “‘Didanu nggwa ang ci, nga gwene yäy dilunga didi gweneng ndi gokto urri yomonanu rom, nga ligo'ro lunga a gwuny nyi'rini yomonanu tä'ril.”

31 A be Butruj määtä ngwäyälü rüny ngwari, “Ma aar ani yi'rany nda ayi 'dün nggwa'ti gwa ang nyi'rini a'tur.” A gu ngwoo'ra ngwüngün 'dar ari 'to no.

A Yicu otaci Ngwaalingalu gidaartanu dani Jujimani

(Mätä 26.36–46; Luka 22.39–46)

32 Aar ele ngwaalu ngwani Jujimani a Yicu ci ngwo'ra ngwüngün nu, “Jaralu ngene nyi otaca Ngwaalingalu.”

33 Ngwube apani Butrujing na Yagubinga Yuwana gwe aar le ele gwügätinä dilü nono a yin aci giligor.

34 Ngwuje ci nu, “Nggwurunu gilingeno gwuleny gwani yi'rany. Jaralu ngene ngaa arngani.”

35 Ngwu'donggalu gwooko ngwaalu yirku ye gidiyängälü ngwotaci Ngwaalingalu nunnu aadi aar äbräji gaji gidi yi'rendeny kayanu ma gay ji.

³⁶ Ngwari, “Gwani Aba gwuru Papa, a gwäti yiima giyi'ral 'dar. Äbräjäny yi'rendenya giyee kayanu. Aa'ti be ya ru anaku bupi nje gu äny, aar be ru anaku bupa je gu nga.”

³⁷ Ngwube o'ra ngwoo'ra ngwüngün ngwuje mbuji ngwundru, ngwube ci Butrujing nu, “A gwundru gwani Jamaan? A gwa'ti burna ndi jalu ngwäy ngwe gaji ge'te po?”

³⁸ Jaralu ngwäy ngwe aang otaci Ngwaalingalu ndi ari nunnu aa'ti la je idäji. Ligi'räm lor'temaja a be lingenno lami'ratu.”

³⁹ Ngwo're mana ngwele ngwotaca Ngwaalingalu yi'ral ye'te ye'te ye'le yarung ye.

⁴⁰ Anni mung o'ra, ngwuje mbuji lindru mana ndi ari lapana je yar ngwäy. Aar 'ti lingidi gwadi aar ca.

⁴¹ Ngwuje o'ra mana gomon ganni giru tä'räl ngwuje ci nu, “Ngaa gilona lindru ngaa gatu düwä? Yiru gu be. Gaji gima ila! Giji gidi Dijji dümnä nggee gima aar ge gwurlanu ga aar ätäda ngwüjü ngwanni ngwuki.

⁴² 'Di'rälü ar ele! Nggwee gwuma ila gwanni gwadi nyi gwe gwurlanu!”

Aar määtä Yicung

(Mätä 26.47-56; Luka 22.47-53; Yuwana 18.3-12)

⁴³ A gaji ganni giming ge ji ndi ondaji no, a doo'ra dükäjäär ndoo dani Yäwüdä ngwoo'ranu ngwükäjäär je gwuru 'di na rom (12) obana gwändäär ngwüji ngwe ngwonyadu ligwodananu yalal ye na yuura ngwükäjä je ngwur'dal ngwanni gwuru ngweleny na ngwoorta ngwudi yobo na mbumbunga.

44 A je ngingde gwani Yäwüdä gwanni gwadi nggwe gwurlanu enggacana gi'remna ngwuje ci, “Gwanni gwadi nyi aganni giyinenanu, gur giru be mätär aang okta ngaa ge 'tänü ngaa arngaci.”

45 A Yäwüdä ila brang brang ngwu'donggada ndi Yicu ngwuci, “Gwani Doorta!” Ngwaganni giyinenanu.

46 A ngwüjī gatu ngwuy aar määtä Yicung.

47 A dījī ngwūjānū ngwanni ngwūdūnādälā ngenone gwalla galala ngge mī'rī dīnādā de'te didi dir'dal danni diru gi'ra ngwū'ridā lānālū.

48 A je be Yicu ci nu, “Nyi gwunyurtanu nyii be 'tücä yalal ye na yuura ndi nyi määtä?”

49 A lati pa ji yomon 'dar kobo, ati nyi enggaci ngwūjū nyii 'ti mätī. A be yiru gu no, nunnu a ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe gitab äti ngwāyānū.”

50 Aar be gatanalu 'dar aar abri.

51 A be damal de'te dīpānā direda nono diru lari ngwuji ndi gwujani Yicung gwodan. Anni ma aar määtä,

52 ngwuje gwanna ngwabri ngwuje gätijānī direda ndoo diru lari ngwabralu ngwanginu ngwanu.

*A Ngwüyäwüd ngwämrä otaci Yicungalu
(Mätä 26.57-68; Luka 22.54-55,63-71; Yuwana
18.13-14,19-24)*

53 Aar ape Yicung aar gwe ele gidir'dal danni diru gi'ra, ngenone, a gu ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny, mbumbunga na ngwoorta ngwudi yobo o'rajidalu.

54 A Butruj gwujani gwü'tüdänü 'di aar obani kubanu gidi dir'dal dannu diru gi'ra. Ngenone, aar jalu ngwangidanga le giligä.

55 Ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwämrä 'dar, aar ji ndi minä yi'ral aar je ü'ridä Yicung nono nunnu aar 'rinye, aar je 'ti be mbuja yere.

56 Lonyadu aar ü'ridä Yicung yi'duru nono aa'ti be ngwuja'ri ngwegen elatu.

57 A be gur ge'te 'di'rälü ngwü'ridädä yi'duru nono ngwari,

58 "Gwu'dinginiiny gwaru nu, 'Äny gwa pä gobalu nggee gege'ta dji dümna giny 'di'riyalü gi'ter yomon tä'ril ga'ti gi'tinä guy ge gidi dji dümna.' "

59 Aa'tina ngwuja'ri ngwegen elatu.

60 A be dir'dal dannu diru gi'ra 'di'rälü ngwuje dünacälü ngwotaci Yicungalu, "Nga gwä'tüdi gwadi ondaje? Ngwuja'ri ngwuru ange ngwee ngwondijaji ngwüji nono?"

61 A Yicu gwugwundi ngwa'ti aru ngwuja'ri ngwere. O're a dir'dal dannu diru gi'ra otacalu ngwuci, "Nga gwuru gwanni Gwubrutar yelenya Giji gidi nginde gwanni gwünajina?"

62 A Yicu ci, "Äny gwuru, na nga gwa engga Giju gidi Diji dümna gijalu kaama gidi Ngwaalu ngwanni ngwuru yiima na ga üllä giyibä'rälä yidi gerala."

63 A dir'dal dannu diru gi'ra diriti ngwuredanu ngwüngün ngwari, "Ange gwuru aar be minä mana ngwüju aar ondaji?"

⁶⁴ Nga lima 'dingini aring ngwulem gwüngün. Nga laraa?"

Ngindenga 'dar aar gwe obalu ndi ari gwädi gu yi'rany.

⁶⁵ A be ngwüji ngwoko 'di'ri aar gwonynya ngwäyänü ati aar giki direda ngwäy aar pi yi'ruundu ye yegen ati aar ci, "Allija 'di yijirä! Yärü gwanni gwüpädängä?" A ngwangida ape aar ele ndi pi.

*A Butruj nyi'rini ndi ari gwülingidi Yicung
(Mätä 26.69-75; Luka 22.56-62; Yuwana 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ Anni ma Butruj ji galli ge kubanu, a dinäd de'te diru gera didi dir'dal danni diru gi'ra ngwumillida.

⁶⁷ Anni mung engga Butrujing gwujalu giligä, ngwiriyi ngwäy nono mama ngwuci, "Nga 'to, nga liju Yicunga le gwudi Najrang."

⁶⁸ A be Butruj nyi'rini ngwari, "Äny gwa'ti lingidi ngwaja'ri yorto ye ngwaalinga ngwara ngwe." Ngwütüdä gilängir poor.

⁶⁹ Anni ma dinäd diru gera engga ngenone, ngwo're ngwuci ngwüjü gwanni ngwüdünü ngeno, "A'ri nggwee gwuru gwe'te gwegen."

⁷⁰ A ginde o're ngwüny'i'rini.

Gwooko no, gilo lanni lidünädälä gito gito aar ci Butrujing, "Didanu nga gwuru gwe'te gwegen, ndi ari nga gwuru Dijälil."

⁷¹ A Butruj mi'ri yi'rany gwari aar nyi gu 'täji ngwünyü ngwuje ci, "Nggwa'ti lingidi guru nggee gara ge."

⁷² Puprang no, a gokto urra gomom ganni giru rom. A'ti Butruj diwayina ngwuja'ri ngwanni ngwuca ngwe Yicu ndi ari, "Gwerre gwerre ndi gokto urra yomon rom, nga gwuny nyi'rini yomonanu ta'ril." A nginde ari.

15

Aar ape Yicung aar atäda Bilatijing
(Mätä 27.1-2,11-14; Luka 23.1-5; Yuwana 18.28-38)

¹ Tu'tu dilu danu, a ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na mbumbunga na ngwoorta ngwudi yobo na ngwämrä 'dar 'di'ri aar giki ngwuja'ri aar gekaji Yicungalu aar ape aar atäda delenya dani Bilatij.

² A Bilatij otacalu ngwuci, "Nga gwuru Deleny didi Ngwüyäwüde?"

A Yicu ci, "Yäy, yiru gu anaku ara gu."

³ A ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny üpäci yi'ral nono yonyadu.

⁴ A no, o're a deleny dani Bilatij otacalu mana ngwuci, "Nga gwä'tüdi gwadi ondaji ngwuja'ri ngwere? Nga gwa'ti änggädi ngwüjü anaku üpäcärä gu yi'ral nono giyee yonyado?"

⁵ Aa'ti be Yicu ondaja ngwuja'ralu ngwere ngwulemanu 'di a ngwaalu elalu Bilatij gwe.

Aar obalu Yicu gwe giyi'rany
(Mätä 27.15-26; Luka 23.13-25; Yuwana 18.39-19.16)

⁶ A läbräjä gu giyomon yidi yi'rinyinä yegen, ndi ari ati aar je gwä'däcä dijälü de'te pu giyirna dannu dibupaar.

⁷ Gur ge'te gani Barabaj gijaar korkon ngwüji ngwe ngwunyurtanu aar 'rinyidi ngwüjänü ngwü'di'rü yära.

⁸ A ngwüji ngwonyadu allu ndi Bilatij aar otacalu ndi ari ngwuje ärriji yi'ral yanni yati ärrini gididlä.

⁹ A je Bilatij otacalu ngwuje ci, “Ngaa liminä nda je gwä'däcä Delenyalu didi Ngwüyäwüde?”

¹⁰ Ndi ari nginde gwani Bilatij gwülingidi ndi ari ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny gwätädäär Yicung yi'dünyü 'dogo.

¹¹ A be ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny gwogaji ngwüjü ndi aar bupi Bilatijing gwuru deleny ngwuje gwä'däcä Barabajingalu.

¹² O're a je Bilatij otacalu, “Ngaa liminä nga je ärriji ngindeng ange gwanni gwucanga Deleny didi Ngwüyäwüd?”

¹³ Aar ürrü dula aar ci, “Pädi kü'ri.”

¹⁴ A je Bilatij otacalu, “Ange gwuru yiru ange yanni yärrüng je?”

Aar be ürrü dula gwulleny aar ci, “Pädi kü'ri.”

¹⁵ A je Bilatij gwä'däcä Barabajingalu nunnu aa'ti la kanu. Ngwube ape Yicung aar pi lalal le aar gwe ele ndi pä kü'ri.

*A gwu'tulu ärrü Yicung yidäpängä
(Mätä 27.27-31; Yuwana 19.2-3)*

¹⁶ A gwu'tulu ape aar gwe äni ngwu'dun ngwudi yeleny aar urnida gi'du gidi gwu'tulu.

¹⁷ Aar giki direda duri didi yeleny aar 'räji ngwügä aar je giki ki'ra nono gi'riba gidi yeleny.

¹⁸ Aar urnidi aar ari, “Agannar Delenya didi Ngwüyäwüd!”

19 Ati aar pī guura ge ki'rala aar gwonynya ngwāyānū. Ati aar jūrbājälü aar kwucalu yirku ye.

20 Anni ma aar gu ärrī yidāpāngā 'di aar medaji, aar gwallada direda ndoo duri didi yeleny, aar be giki ngwureda ngwüngün aar okta aar gwe ele poor ndi pä kü'rī.

Aar pä Yicung kü'rī

(Mätä 27.32–44; Luka 23.26–43; Yuwana 19.17–27)

21 A gur ge'te ngwaalu ngwani Giruwan gani Jamaan giru mbumbu gwudi Älijikändär na Rübüj gändi 'dunu gadi ele kündär, aar üpiyi güü'rī yiima ye.

22 Aar apa Yicung aar gwe ila ngwaalu ngwani Jüljüjä, ngwani ngwaalu gwudi guya gidi gi'ra gidi dji.

23 Aar be ätäda di'rica dilägänänü ngwuwa ngwe ngwu'ri nunnu ngwuje iyī ngwuje be 'donya.

24 Aar pä kü'rī. Aar gigini ngwuredanu ngwüngün aar je ape aar je gu gatada yu'ru nunnu aar ombaji ngwanni gwadi je dji ape.

25 Gaji ganni gima aar ge pä Yicung kü'rī, lingen lindi be 'di ngwuru tudini kwo'rongo (9) dilu danu.

26 Yi'ral yanni yigekejajaar gu yullaar je kü'rälä yaru nu, DELENY DIDI NGWÜYÄWÜD.

27 Aar je pä giyü'rī ngwu'ram ngwe rom. De'te kaama na de'te kängir.

28 (No a ngwuja'ri ngwanni ngwüllinä kita-banu aar äti ngwäyänü ngwanni ngwaru, “Gwuma aar äcidi ngwu'ram ngwe.”)

29 A ngwüji ngwanni ngwumillidu kayalu ng-goo lo, aar ci yi'ra kwo'ro'dong, “Yäy 'da! Nga gwanni gwaru a gwa kiyi gobo nga be 'di'riyälü giyomon tä'r'il,

30 üllädälü kü'rälä nga g'ilängidiyi ligo'ro lunga!”

31 A gu ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwoorta ngwudi yobo ondaji yidäpängä 'to aar ari, “Nginde gwügilängidiyā ngwüjü ngwu'ter a be ligo'ro lüngün, ngwu'ti be burna ndi g'ilängidiyi.

32 Nggwee Gwubrutar yeleny, Deleny ndee didi Yijiräyil, ngwu'di üllädälü gweneno kü'rälä aar engga nunnu ar gwe änni!” A ngwu'ram ngwoo rom ngwüpädäär je ngwe giyü'rälä, lo 'to.

Yi'rany yidi Yicu

(*Mätä* 27.45-56; *Luka* 23.44-49; *Yuwana* 19.28-30)

33 Gilingen lidünälä, a dirim elalu mogeny ken 'dar 'di a lingen ele ngwuru tä'r'il (3).

34 Anni ma lingen ele ngwuru tä'r'il (3), a Yicu ge'te dula gwulleney ngwari Yärmiyängä, “Eloye, Eloye, lama jabaktani.” Yani ndi ari, “Ngwaalu ngwüny, Ngwaalu ngwüny, a gwuma arra miny gatani?”

35 Anni ma ngwüji ngwoko ngwanni ngwuju ndi düni ngeni gito gito 'dingini ngwuja'ri ngwe, aar ari, “Dinginar, nginde gwurnida İliyäng.”

³⁶ A gur ge'te gwalajanu ngwapa libä ngwurtiyi giyaanu yula ngwugekaji gidirula ngwudingaci nunnu ngwiyi. Ngwari, "Gäbücär 'di gwenene ar engga manari İliyä gwadi ila ngwülläjälü."

³⁷ A Yicu ge'te dula gwulleney a ligi'rım 'tü 'dünggüngün.

³⁸ A dired didi gobo dannı datı jı gidiliganu, ngwüdiritinänü 'tu'tu allu nggwe 'di ngwobanı koralu ngwuranu rom.

³⁹ Anni ma kumndan gidi gwu'tulu küü'ri tudini (100), gıdünäcä Yicungalu engga Yicung gwuge'ta dula ngwengga gwayu awa, ngwari, "Didanu gur nggee giru Giji gidi Ngwaalu!"

⁴⁰ Ngwaw ngwoko ngwuju 'to ngeno aar düni ngwaalu ngwolanu ndi ombajidi. Märıyäm gwani Märıdäliyä gwuju na Märıyäm nanni gwudi Yagub gwanni gwookana na Yüjä, na Jälümä.

⁴¹ Lanni ligwujana Yicung ngwaalu gwani Jälil ati aar äpiji yiiru. A ngwaw jı ngwonyadu mana ngwanni ngwındäär le aar elada Üräjälım.

Gatidi gwudi Yicu

(Mätä 27.57-61; Luka 23.50-56; Yuwana 19.38-42)

⁴² Digerä dalu ndoo, gomon giru gidi Ja'rimanı (gomon giru gidi gweneng a be bigänü gwudi gomon Kwo'ra tä'ril). No anni ma gajı ila gadı ru digera,

⁴³ a Yüjib gwudi Ramang ila gwuru diji didinyädäär ngwämrä gwudi Ngwüyäwüd nginde gwuru diji didünicä yelenya yidi Ngwaalu ngwu'ranu ngwü'di'ri ngwele

ndi Bilatij gwuru deleny ngwuci gwunana ngwangina ngwudi Yicu.

⁴⁴ A Bilatij allalu ndir ndi 'dingini ndi ari Yicu gwuma ayi be. Ngwurnidi kumndan gidi gwu'tulu kü'ri tudini (100) ngwotacalu ndi ari manari Yicu gwuma ayi be.

⁴⁵ Anni ma kumndan ondaci ndi ari yiru gu, ngwügäbiciji Yüjibing ngwangina ngwuje ape.

⁴⁶ A Yüjib illa direda diru lari diyang ngwülläjä ngwanginalu ngwudi Yicu kü'rälä ngwuje pä direda nono aar äniji gidimomanu dipidäär ko'rr. Ngwüdäti'riyä go'rralu gipa ngwügwü'rübä kiyi gidi dimomo.

⁴⁷ Märiyäm gwani Mäjidäliyä na Märiyäm nanni gwudi Yüjä lenge ngwaalinga ngwanni ngwuma aar gu ge'te Yicung.

16

'Dī'ri gwudi Yicu

(Mätä 28.1-8; Luka 24.1-12; Yuwana 20.1-10)

¹ Anni ma gomom medadi ganni giru Kwo'ra tä'ril, a Märiyäm gwani Mäjidäliyä na Märiyäm nanni gwudi Yagub, na Jälümä, aar ella gwudu'rula nunnu aadi aar ele ndi änijä ngwangina nono ngwudi Yicu.

² A 'tu'tu dilu danu komon ganni giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'ril, gwele ma lingen ürrädä aar ji kay ladi ele gidimomalü.

³ Aar otajidalu kay aar ari, "Yärü gwanni gwadi nje däti'riyiji go'rra kiyi gidi dimomo?"

⁴ A be anni ma aar ombajidalu aar mbuji go'rra ganni gipa giju gwele, gima äbrni gilängir.

⁵ Anni ma aar äni gidimomanu, aar engga damal dijäädälü kaama digenna direda dibidu, aar allalu ndir.

⁶ Ngwuje ci, “Ngaa 'ti ändälü ndir ngaa libupa Yicung gwudi Najrang gwanni gwüpädäär kü'ri. Nginde gwuma 'di'ri! Nginde gwa'ti ngene. Änggädär ngwaalinga ngwanni ngwuge'taar gu.

⁷ A be indär aang ondaci ngwo'ra ngwüngün na Butrujing ndi ari, ‘Nginde gwa je dalmacani gwele Jälil. Ngenone, gwa aang engga anaku cara je gu.’ ”

⁸ Aar 'tü puprang no lididi'ru lindi le ngwaalalu, aar abra gidimomo. A je yedeny eny aar 'ti ondaca diju dere.*

A Yicu 'täcä Märiyämingälü gwani Mäjidäliyä

[
⁹ Anni ma Yicu 'di'ri 'tu'tu dilu danu gomon ganni giru gi'ra yidi yomon Kwo'ra tä'ril, ngwü'täcä Märiyämingälü gwani Mäjidäliyä gwerre gwerre gwanni gwü'tüyüng gu ngwü'rillänü kwo'ra tä'ril.

¹⁰ A Märiyäm 'di'ri ngwele ngwondaci ngwüjü gwanni ngwujaar le gaji ganni gijaar ge ndi rüniji Yicung.

¹¹ Anni ma gu ngwüji ngwoo 'dingini ndi ari Yicu nggwo gwumidu gwänggädi Märiyäm ngwäy ngwe ngwüngün, aar 'ti ämnäcä ngwuja'ri.

*A Yicu 'täcä ngwo'ralu rom ngwüngün
(Luka 24.13–35)*

---

* **16:8** 16.8 Ngwuja'ri ngwee Murkuj 16.9–20, ngwa'ti giyitabanu yanni yirana yu'rin.

¹² Aji a Yicu 'tädlü yi'remna ye yi'ter, ngwä'täcä ngwo'ralu ngwe'te rom ngwuju ndi ele ngwadi elada poor kündär.

¹³ Ngwee rom o're aar je ondaci li'ter aar je 'ti ämnäcä ngwuja'ri ngwegen 'to.

*A Yicu 'täcä ngwo'ralu 'dar ngwüngün
(Mätä 28.16-20; Luka 24.36-49; Yuwana
20.19-23; Yüru 1.6-8)*

¹⁴ Aji a Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwükäjäär je ngwüngün ngwuru 'di na gwe'te (11) ngwuju ndi eny. Ngwuje girinya gwani ämnä Ngwaalu gwegen gwanni gwami'ratu na gwani undi yigor yegen ndi ämnäci ngwüjü ngwanni ngwänggädi anni mung 'di'rä giyi'ranyanu.

¹⁵ Ngwuje ci, "İndär gädidlä 'dar ngaa ondaci ngwüjü 'dar ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw.

¹⁶ Gwanni gwa ämnä Ngwaalu ma aar nyinyi, gwa gیلängidini a be gwanni gwa'ti gwa ämnä Ngwaalu, gwa aar gwe obalu.

¹⁷ A yi'remna yiru giyee yanni ya ji 'denggen lanni la ämnä Ngwaalu ndi ari, la 'tüyi ngwü'rillänü ngwüriny ngwe ngwüny, la ondaji ngwungla le ngwuyang,

¹⁸ la uti ngwüüngäyälü ngwuy ngwe, na ma aar iyı yııya yati 'rinyidi, la'ti la ru yi'ral yere a'tur. La alliji ngwüjü ngwuy nono ngwanni ngwümä ngwa u'ri nono."

*A Yicu 'di'ri ngwallu kerala
(Luka 24.50-53; Yüru 1.9-11)*

¹⁹ Anni ma je Deleny dani Yicu ondaci, ngwäpini ngwallu kerala ngwujalu kaama gidi Ngwaalu.

²⁰ A be ngwo'ra ngwüngün 'tü aar ele ndi ondaci ngwüjü ngwaalu 'dar ngwuja'ri ngwanni ngwujaw a Deleny ji 'denggen aar ape yi-iru ngwätiyi ngwuja'ri ngwüngün ngwäyanü yi'remna ye yati gwujana ngwuja'ralu.]

lxxxv

Laro Bible (Bible)
Laro NT

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Laro)

Contributor: ECS Diocese of Khartoum Translation Department

This text box needs to have content for PT9 to upload is to the DBL.
All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

80c639f7-4569-5ffa-a77d-5df4c223631f